ذاکر القادری.

قوت هم روح

مندرجه‌سی: مقدمه، کائنات، فضا، فضامتناهیمی؟، فضاده خلاء جائزمی؟ زمان، ماده، جسم حقنده فکرلر، اثیر، طومسون فکری، قوت، روح، مادیونك روحنی نفی خصوصنده دلیللری و آلارغه جوابلر، روح حرکتلری وقوتلری، داروین مذهبی.

بهاسی ۱۵ تین

پوچته ایله ۱۷ تین

ذاکر قادری

«کریموف، حسینوف وشرکاسی» نك الکترو مطبعه‌سی اوناده.

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ
товарищества «КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ и К°»
УФА.
1910 г.

ساینه Тов

نظام واسلام

اسلام دنیاسنده مشهور عالملردن طنطاوی جوهری حضرتلرینك بوكتابی طبع اینلدی. مندرجه‌سی غایت مهم اولدیغندن هر كمسه اوقورغه توصیه اینه‌مز. مندرجه‌سی: مترجم ومؤلف طرفندن مقدمه لر، حكیملر ـ امتلر، علم وحكیملر، خلقتده مناسبت، تقدیر ـ قضا، اولمدن صوك ترلمك، دینی ودنیاوی حزبلر، حاضرگی فقه وقرآن، اصول تعلیم وسیاست، اسلامده خطبه‌لر، دین وجامعه، امتنك جبیلو وآیرلوینك سببلری، ظالم امتلرده حاكم وعالملر، اسلامیت ترقی ایله امر اینه‌می؟ قرآنده‌غی قصه‌لرنی آكلامق، یوسف قصه‌سی، اخلاقی هم علمی امتلرنك رئیسلرن تربیه‌لاو، مكارم اخلاق ـ یوسف ومصرلیلر، یوسف سیاستی، سلیمان قصه‌سی ـ دینك كائناتقه مناسبتی، كملر مسئول؟ بومسئله‌لرنی غایت اساسلی ره‌وشده علمی بیان ایتكان بو كتابنك بهاسی فقط ۳۰ تین.

ذاكر القادرى

Ord. Prof. Dr. F. K. Gökay
KITAPLARI
No. 157

قوت هم روح

(علم كلام درسلرينه خاتمه ايتوب اوقوتمق واوقومق ايچون ترتيب ايتلدى).

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

ذاكر قادرى
З. Х. Кадиров

(مرتب مهرى ايله مهرلنمكان نسخه‌لر ساخته)

«كريموف، حسينوف وشركاسى» نك الكترو مطبعه‌سى اوفاده.

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ
Товарищества «КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ и К°»
УФА.
1910 г.

غايته

اوقوچیلرغه!

علم کلام درسلرینك آخرینه علاوه شکلنده قوشوب طبع ایندرمك امليله کائنات حقنده قسقه‌لق ایله معلومات بیررایچون تقریبا اوتوز بش بیتلك بررساله یازغان ایدم، نهایت بونی مستقل بررساله شکلنده باصدرونی موافق کوردم. بورساله استانبول دار الفنون شعبه سنده حکمت اسلامیه معلمی زهاوی‌زاده جمیل صدقی افندینك بوخصوصده‌غی درسلرن، اسکی ویکی بعض علمی کتابلرنی مطالعه منك خلاصه‌سیدر. مملکتمزده علم ایله شغاله‌نوچی شاکردلرلرگه کائنات حقنده فلسفه نقطه‌سندن اجمالی معلومات بیرر وکلاچکده فلسفه حقنده یازلاچق اثرلرنی آکلارغه یاردم ایتار امليله باصدرمقچی بولدم. علم کلام درسلرن اوقوتورغه واوقورغه تنزل ایتوچی ذاتلر بولنسه علم کلام درسلرینه خاتمه صورتنده اوقوتورلر یاکه اوقورلر امیدیله قارالغان ایدم. بورساله‌ده حاضرگی فیلسوفلرنك بعض نظریه‌لری ذکر ایتلکان کبی اسکی حکیملرنك ومتکلمینك کائنات حقنده‌غی فکرلرینك خلاصه‌سی‌ده ذکر ایتلمشدر. کتابده‌غی قصورلرغه قاراماسدن فایده‌لنوچی بولسه سعیم بوشقه کتمگانلگن بلوب ممنون بولاچغم طبیعیدر. فکرمزده کائناتنك مهم جزءلری قوت هم روح بولغانلغندن بوکتابنی قوت هم روح اسمیله اسملادم.

ذاکر القادری

اوفا فی ۱۵ شعبان ۱۳۲۸ سنه.

بسم الله الرحمن الرحيم

كائنات

كائنات، بارلق دورت بش حرفلی بر سوز. ساده بر تعبیر. فقط معناسی شول قدر بیوکدرکه: تاریخلری معلوم بولغان نیقدر حکیم وفیلسوف بار ایسه اسکیدن بیرلی همه‌سن مشغول ایته کلمشدر. آدم اوزن تانورغه، قایدن کلوب قایه کیته‌چك اولدیغن بلورگه تاسه مجبوری صورتده آلدینه بارلق، یوقلق کبی ساده لفظلی تیران معنالی سوزلر کلوب چغادر. کائنات جمله‌سندن بولغان آدم حقنده بتون عقللر حیران. متقدمین آدمنك تصور وادراکی حیوان تصور وادراکنه نوعا باشقه گمان ایتوب حیوان تصور وادراکن غریزه تسمیه ایتمشلر ایدی. فنون وعقل ترقی ایتکاچ آیرما مقدارده غنه بولوی آکلاشلدی. فقط آدمنك عقلی مکمل اولدیغندن فن نظرنده بتون حیوانلردن عالی بر درجه‌ده‌در. حیوان عقلنه نسبتا یالکز معیشتنی توشنور. آدم عقلی مکمل اولدیغندن حیوانغه قاراغانده حیاتن اك کامل درجه‌ده فکرلگان کبی قایدن کلدکن، نرسه‌دن تشکل ایتدکن وقایه کیته‌جکن، عاقبتن‌ده توشنور. بزنك فکرمزده بوتوشنجه‌لردن هیچ کم مستثنا توگل. فقط بر دینگه بویونصنمغان کمسه‌لر اوز فکرلرنچه توشنورلر. ماده وطبیعت پرده‌لری آستوینه یاشرنگان سرلرگه عقللری ایرشه آلمسه فکرلری زور خطالرغه دوچار اولور. چونکه طبیعت مشهور حکیملردن «اسحاق نیوتون»نك دیدگی کبی غایت

کینك بردر یا که: کاشفلر، مخترعلر آنك ساحلنده توروب چغارغان برئوچ قوم آراسنده بعض وقتده یالتراوقلی ذره‌لر بولورلر.

کائنات حقنده اسکیدن بیرلی فیلسوفلر، عالملر آراسنده زور اختلافلر باردر. مادیون وبعض اسکی فیلسوفلر بتون نرسه‌نی قدیم بلورلر. قدیم اولی یوق دیمکدر. بولارنظرنده برنرسه یوقدن بار بولمغان کبی هیچ بر نرسه بار ایکن یوق بولماز. بتماز. بر یوقنی بار ایتمك ویا بر بارنی یوق ایتمك بشرنك فکری فوقنده بولدیغندن محالدر. محال بولغان نرسه‌گه الله‌نك قدرتی تعلق ایتماز. بز بومسئله‌نك عقیده‌گه تعلقلی قدرسن علم کلام درسلرنده حدوث، ازلیت، اثبات واجب بحثلرنده ذکر ایتدك. بناً علیه تکرار ایضاح ایتارگه لزوم یوقدر. بتون جرملرنك اصلی بولغان ماده جوهر فردلردن تشکل ایته‌در. جوهر فردلر غایت کچوك بولدیغندن گوز ایله کورلمگان کبی میقر سقوپلر ایله‌ده کورنمیدر. چونکه جوهر فردلر (یعنی آنك قطرلری) کورلولرینه واسطه بولغان ضیانك دولقونلرینه کوره کچوکدر. بو جوهرلر بولینونی هم قابل توگلدر. هم بر برینه توتاشوب تورماسلر. الك قاطی جسملرده‌ده جوهرلرنك آراسنده مسام آتالغان بوشلقلر بار، جوهرلرگه نسبتا بو بوشلقلر بیك کیکدر. کوکده‌گی جرملرنك آرالری برسی ایکنچیسینه نسبتله نیقدر کیك بولسه جوهرلرنك آراسیده شول قدر کینکدر. کوکده‌گی یلدزلر چیکسز بوشلقده هر وقت حرکت ایتکان کبی جسمده‌گی بوشلقلر ایچنده ماده‌نك جوهرلری دخی حرکتده‌لر. کائناتده زور بولسون کچوك بولسون هر نرسه حرکتده. بر اوستونده بزگه حرکتسز کورنگان هر جسم برنك حرکتی ایله حرکت ایتکان کبی جوهر فردلری هم غایت تیز ره‌وشده حرکت ایتمکده‌لر. ماده کبی جوهر فردلرده ایکی قوتکه أیه‌در. جاذبه ودافعه قوه‌لری. جاذبه جوهرلرنی بر برسنه یاقنلاشدره، دافعه ایسه بر برسندن اوزاقلاشدره‌در. جاذبه بر نیچه قسمگه بولنسه‌ده اصلده بردر. دافعه ایسه ضیا، حرارت والکتریك

قسملرینه بولنه‌در. جاذبه بعض وقتده دافعه‌غه ئه‌ورلـگان کبی دافعه‌ده جاذبه‌گه ئه‌ورلور. برجسم یرگه توشـکاچ جاذبه‌دن نشأت ایتکان حرکتی دافعه‌غه ایلانورده یوقاروغه تابا چچرار. بر قوت سببلی یوقاروغه تابا حرکت ایتکان بر جسم یرنك جاذبه‌سنه مغلوب اولوب یرگه اینه‌در. دافعه‌نك قسملریده بربرسنه تحول اینه آلادر. ضیا والـکتریك حرارتکه ئه‌یلنگان کبی الـکتریك ایله حرارتده ضیاغه ئه‌یلنه‌در. ضیا، حرارت، الـکتریك اوچیسیده اثیر آتالغان ایـنـچه مـاده‌نك برتورلی دولقونلانوینـدن طـوادر. اثیر حقنده کیلاچکده معومات بیرله‌چـگندن حاضر دافعه قسملری آراسنده‌غی آیرما دولقونلرنك تیزلـکی آراسـنده‌غی تفاوتدن نشـأت ایتدگن بیان ایله کفایه‌لنه‌مز. ضیانك دولقونلری باشقه‌لرینه نسبتاً ینه کوبراك. حرارت ده دولقونلر الـکتریك دولقونلرنـدن تیز. ضیانك یدی توسدن مرکب بولویده شول دولقونلرنك تفاوتندن کیله‌در. میلوشه (фіолетовый) توسی انك تیز، قزل توس انك آقرن دولقونلانه‌در. میلوشه‌توسندن تیزلـکده اوستون ضیانك دخی شعاعی بولسه‌ده کوزایله کورمك ممکن توگل. کیمیاوی اثرلری‌گنه کورلدگندن کیمیاوی شعاع تسمیه ایتلمشدر. مادیون فکرنه کوره جوهر فردلر قدیم بولغان کبی قوتلریـده قدیمدر. آلار فکرنچه یوق نرسه بار، بار نرسه یوق یولماز. آنچـق بر جوهردن ایکنچیلرینـه کوچوب جسملرنك بر صورتدن ایکنچی صورتکه کرولزینه سبب بولورلر. جسملرنك غاز، مایع، جامد حاللرینه ئه‌ورلولری جوهرنك قوتلری واسطـه‌سی ایـله‌در. قوتلری بتماو سببلی دوری صورتده *) اوچ حالنك برسنده بولنورلر. بر جسم یرگه توشکاچ حرکتی سکونغه آلما شنورده ظاهرده حرکتی بتکان کبی کورنور. حالبوکه حقیقتده توشکان جسمنك حرکتی بتماز. بلـکه بر قسمی جسمنك جوهرلرنی وباشقـه

*) قانونی دوری علم کلام درسلرنده ٤٧ - ٤٨ - ٤٩ نچی بیتلرده ذکر ایدلوب ٥٢ - ٥٣ - ٥٤ نچی بیتلرده ابطال ایدلمشدر.

قسمی توشکان یرنك جزلرن حرکتلندرگندن بو صورتده کورنور. قولمز ایله آتولغان برطاش یرنك جاذبه‌سی بولماسه آتولغان طرفنه تابا منگو حرکت ایتار ایدی.

کائناتده بتون بار بولغان نرسه‌لر بش قسمگه بولنور. فضا، زمان، ماده، قوت وروحدر.

۱

فضا

فضا، بارچه جسملر ایله جرملرنك مکانی بولغان مسافه‌در. اسکی حکیملردن مشائیون **) مکاننی، ایچگه آلنغان جسمنك ظاهری سطحنه توتاشقان ایچنه آلوچی جسمنك سطح باطنیسی، اشراقیون ***) ماده دن یالانغاچ حالده بار بولغان بعد، متکلمین امتداد موهوم دیوب تعریف ایتمشلرایدی. برنچی تعریفمزایجکه آلنغان وایچنه آلوچی ایکی جسمنك اوزلرینك امتدادن وبر جسمنیه ایچنه آلمغان امتداد لرنی شامل اولمادیغندن وایکنچی تعریفمز امتداد طبیعتیله ماده‌گه محتاج اولدیغندن مکاننی تعریف بولا آلمیدر. متکلمین تعریفی ذکر قلنغان حکیملر تعریفندنده باطل بولوی آشکاردر. مادامکه بز فضا باردیمز اول حالده وجودی ایله قائل اولمق لازمدر. شول امتدادنی موهوملق ایله صفاتلمق بار بولغان نرسه‌نی یوق دیمکدر. بونك نتیجه‌سی اورون بار هم یوق دیمك اولور.

**) مشائیون الله‌نی معرفتده فکر، استدلال یولنه سلوك ایتمش فیلسوفلر. ارسطوو آنك یولنه سلوك ایتکان ذاتلردن شیخین لقبی بیرلکان ابی نصر ایله ابی علی کبی.

***) اشراقیون معرفت یولنده کشف وریاضت یولنه سلوك ایتکان فیلسوفلر. افلاطون وآنك مذهبنه ایبارگان شیخ مقتول لقبن آلغان شهاب الدین السهروردی کبیلر..

حاضرگی حکیملر مکاننك فضا بولون اعتقاد ایدوب وفضانی جرملرنك صوزلولرن تشکیل ایتکان وحرکتلرینك اورنی بولغان مسافه دیوب تعریف ایتارلر. فضا البته بار چونکه بز آنك آزن کوبندن آیرامز. فضا باربولماسه برایله آی آراسنده‌غی مسافه‌یرایله قیاش آراسنده‌غی مسافه‌دن آز بولماس ایدی. فضا متکلمین دیدگنچه موهوم بر نرسه بولسه ایدی قیاشدن بر کره‌سنه کلگان یاقطلق سکزدن آرتق دقیقه توگل بلکه بر آنده کلور ایدی. نظام شمس‌گه الك یاقن بر قیاشدن کلگان یاقطلق اوچ سنه‌ده بعض ثوابتدن یوز وبعضیسندن بك یلده کیله‌در. فضا بار بولماسه کوکده‌گی جرملر ایله بر ده‌گی جسملرنك حرکتلری فکرلنماسده ایدی. بر جسمنك حرکتی اورنن آلشتر ویدر. اورن باربولماسه نیچوك بر جسم اورنن آلشترسون؟

فضا متناهیمی؟

فضانك نهایتی اولوب اولماونده حکماء ایله متکلمین آراسنده بیوك اختلافلر باردر. حکماء فضا نهایتسز اعتقادنده بولنغان کبك متکلمین لرده نهایتی بار اعتقادنده لر. متکلمین‌نك فضانك نهایتی باردر عقیده‌سنده بولنولری حادث اولوینه قائل اولدیقلرندندر. حکماء متکلمینگه قارشی: فضانك نهایتی بولون فرض ایتدکگز بر نقطه‌دن یوقاروغه تابا بارمق صوزلسه فضانك صوزلوی اگر بارمق برار مانع سببلی صوزلماسه بارمقنك بر جسمگه تصادف ایتوی آکلا شلور. جسم‌نك فضادن باشقه بولنوی ممکن بولمادیغندن ینه بارمقنك صوزلاچغی وفضانك بارلغی معلوم اولور» دیورلر. بو اعتراض یوللو بر اعتراض توگل. چونکه بارمقنك صوزلماسدن کیری دونوی مطلقا جسم بولوندن توگل. بلکه یوقاروغه تابا بارمقنك حرکت ایتماوی حرکت ایچون شرط بولغان مسافه یوقلغندنده اولور.

غربنك کوب فیلسوفلری: انسان عقلی فضا ایچون نهایت تصور ایته آلمیدر؛ فضا متناهی بولسه چیکلی بولور ایدی، چیکلی بولسه

ایچنده‌گی یلدزلر هم چیکلی بولور؛ یلدزلر چیکلی بولسه خارجدن جذب ایتلورگه معروض قالماس ایدیده زمانلر کچه‌کچه مرکزگه طوغری جذب ایتلوب برکتله شکلن آلور ایدی، دیلر. متکلمینگه بولارغه قارشی: عقل فضا ایچون نهایت تصور ایته آلمغان کبی نهایتسزلك هم تصور ایته آلماز» دیورگه ممکن. متکلمین بعدلرنك نهایتن اثبات ایچون کوب دلیللر ذکر ایته‌لر. اك مشهورلری برهان التطبیق *) وبرهان سلمی‌در: اوزنلق وآرقورلق‌ده نهایتسز بر بعد بار بولسه مثلث‌نك ایکی ساقی شکلنده مذکور بعددن باشلری بر بولغان نهایتسز ایکی صزق چغارمقده طبیعی ممکن بولور. اگر مثلث شکلنده حقیقتابوایکی صزق نهایتسزصوزلسه ایکی جیك آراسنده چیکلنگان حالده بولار آراسنده‌غی آچقلق نهایتسز بولوی لازم. حالبوکه چیکلی ایدی. مبدأ طرفنده‌غی آچقلق نهایتلی، نهایتسز صوزلغان طرفنده‌غی آچقلق نهایتسز بولون مادیون جائز کوردکلرندن بوده اهل کلام ایچون دلیل بوله آلماز.

عصرمزنك بعض حکیملری بارچه حرکتلی موجودات فضاده بارلق کسب وفضاده حرکت ایتدکلرندن فضادن یاراتلولرن گمان ایتمشلردر. هرنرسه فضاغه محتاج؛ جسم صوزلون فضادن آلوب هرحرکتنده اوزینك صوزلون فضاغه قایتارر؛ شول سببدن فضانی کائنات آناسی تعبیر ایتمك جائزگماننده بولندیلر. ویا که انگلیز عالملرندن لوردکلفننك دیدگی کبی اثیرده قولچه شکلنده اوچورمه‌لر پیدا بولوب بوسایه‌ده ماده‌نك جرهرلری بارلق کسب ایتار فکرنده بولنورلر. ینه بو حکیملرمادامگه ماده‌نك جزلرن فضا میدانغه کتوره، مادامگه فضاچیکسز اول حالده ماده‌نك جزلری دخی نهایتسزدر؛ فکر هر یرنی فکرلسه اول یرده فضابارلغن بلور؛ فضابولغان یرده ماده‌نك جزلری موجوددر؛ بناء علیه کوکده‌گی جرملر نهایتسز» دیلر.

---

*) علم کلام درسلرنده ٤١ نچی بیتده برهان التطبیق، مادیون وحاضرگی فیلسوفلرنك آنارغه مقابله‌لری ذکر ایتلدی.

نهایتسز نرسه‌لر بربرندن آرتق وکیمه بوله‌بلور. کوکلکی یلدزلر نهایتسز، نصفلری، ثلثلری وربعلری دخی نهایتسز در فکرنده‌لر. مکاننك بعد موهومدن عبارت بولون انکار ایتکان اسکی فیلسوفلر «بعدك موهوم برنرسه بولوی خطادر چونکه تورلیچه قسملرگه بولنوب جسمنك انتقالنه مناسب اوزونلق، قصقه‌لق کبی صفاتلر ایله صفاتلنغان برنرسه‌نك یوق، محض معدوم بولوی موافق توگل» دیلر. بناء علیه مکاننك افلاطون دیدگی کبی موجود برامتداد بولوی موافق‌در.

ینه متکلمین: اگر مکان بعد موجود بولسه هیچ صاوتقه قویلغان نرسه صاوتقه صیماز. صاوتقه قویلغان نرسه‌ده بعدبولغان کبی صاوتنك اوزندنه بعد بار. صاوتقه قویلغان نرسه‌نك صاوتده قرارلنوی بر بعدنك شول آنده معدوم بولوینی یاکه بعدلرنك بربرینه کرشونی لازم ایتار. بو ایسه محال» دیلر. بواعتراضغه جواب بولنده اسکی حکیملر: جسمنك بعدی فضادن آلنمشدر. بناء علیه صاوتقه قویلغان نرسه‌نك صاوتده یرلشوی بعدلردن هیچ برینك بتوینی لازم ایتمگان کبی بعدلرنك بربرنه کرشونیده لازم ایتماز. بوبر ایکنچی ایچکه آلنغان نرسه ایله ایچنه آلوچی برنرسه‌نك بعدلری آراسنده طبیعتا باشقه‌لق بولدیغندن بو اعتراض کلماز. ملکیه‌ده حکمت اسلامیه مدرس فاضلی زهاوی زاده افندی جسملرنك بعدلرینك یعنی طول، عرض وعمقنك فضادن آلندیغن وجسملر حرکتلنگاچ اوّلکی بعدلرن طاشلاب فضادن باشقه بعدلر آلوب کییون الك اول سویله‌وچی اوزی بولدیغن بیان ایتمشدر. بوفکر فکر قاصرمزغه کوره‌ده موافق کورنه‌در.

فضاده خلاء جائزمی؟

اسکی حکمت اهللری خلاء آطالغان بوشلق حقنده تورلیچه فکرده بولندیلر. گوز ایله کورلمگان نرسه جسم بولماون اعتقادایتدکلرندن هواء جسم توگل، بناء علیه هوا بولنغان یر بوش اورندن عبارت، فکرنده بولندیلر. بعضیلری کوپکان قربه (کون قاپچق) وجیلبازه‌لر ایله

هوانك حركتلنوندن جسم بولوينه قناعت ايتوب خلا جائز فكرن قوتلاديلر. دخيده متكلمين كبى اورون بعد موهوم ديوچيلر اورونك بوش بولون جائز كورديلر. اورون ماده‌دن يالانغاچ بولغان بعد بولون گمان ايتكان بعض اشراقيلر و آلارغه ايياروچيلر خلاء ممتنع بولوى فكرنده ايديلر. حاضرده هم بو مسئله حقنده فكرلر مختلف. مخلية الهواء آلتى ايله خلانى اثبات ايتوچيلرگه هوا بولمغان يرده اثير بولنور، بناءعليه خلاء موجود بولماز ديله بلور. لكن أثير جوهر فرده‌لردن تركيب ايتلمش فكرنده بولنغان ذاتلرغه قارشى بو اعتراض يوللو براعتراض بولا آلماز. چونكه اول حالده جوهر فرده‌لرى آراسنده خلا بولوى تحقق ايتار. اگر اثير انگليز حكيملرندن ويليام طومسون ديگانچه بسيط بولسه خلا بولنمادى ثابت اولور.

٢

زمان

هر تورلى حادثه‌لر، اوزگارشلر، حركتلر آنارده پيدا بولا تورغان بر نرسه بارکه: زمان ديوب آطالادر. زماندن عبارت بووقتنى هركم بلور. بديهيدر. هركم اوز عمرن، يل، آى، كون، ساعت كبى زمانلرنى بله‌در. فقط متكلمين زمانده مكان كبى موهوم بر نرسه فكرنده‌لر. مشهور دليللرى ايسه شولدر ١) اگر زمان بار بر نرسه بولسه ماضينك حالگه، حالنك استقبالگه ايلك بولوى باشقه بر زمانغه محتاج بولورده زمان ايچون زمان فرض ايتمك لازم اولور. ٢) ماضى ايله استقبالنك يوقلغى معلوم. حال حكمده ماضى ايياركنى بولديغندن اول هم يوقدر. بس زمانده يوقدر، معدومدر. اولگيسنه زمان جزلرينك بربرسنه تقدملرى زمان ايله توگل ذاتيدر. يعنى ماضينك ذاتى حالدن، حالنك ذاتى استقبالدن مقدمدر. ايكنچيسنه: ماضى ايله استقبالنك يوقلغى قطعى توگل. بزنك نظرمزدن يوراقلقلرى

یوقلغنه دلیل توگل. حال ایسه ماضی ایله استقبال خطی آراسنده برنقطه‌در خطنك آراسنده واقع نقطه خطنك برجزئیدر، جوابی بیرلور.

فضا یوق، معدوم بر نرسه برلغانده نیندای اعتراضلر کیلسه زمان معدوم بر نرسه بولغانده عین شول اعتراضلر وارد اولور. زماننك بولنون هر کم سیزمکده‌در. هر نرسه‌گه وحادثه‌گه برمدت تعیین ایتمك زماننك بولنوینه دلیلدر. زماننك آزن کوبندن آیرا مز. قسقه بریول یورمك ایچون کیره‌ك بولغان زمان اوزون یول یورمك ایچون لازم بولغان زماندن قسقه‌در. معدوم بولغان نرسه‌ده آزلق وکوبلك نیچوك فکرلنه بلور؟

زمان، یونان حکیملرندن ارسطو ایله پیروان فکرینه کوره برسی ایکنچیسی اوستوینه توزولکان فلك اعظمنك حرکتینك مقدار یدر. فنوننك ترقیسی بربری اوستوینه توزولکان فلکلر بولنون ابطال ایتدگندن تعریف باطلدر. همه بوتعریفکه کوره زمان آیرم بر موجود بولماسدن قوتنك برقسمی بولوی لازم اولور. بو ایسه دلیلسز بردعوادر، افلاطون فکرینه کوره زمان اوز اوزینه بار بولغان برنرسه، حرکت بولسه بولماسه زمان باردر. بوتعریف حاضرگی فیلسوفلر فکرینه‌ده موافقدر. چونکه آلارده شول فکرده‌لر. زمان بتون بار بولغان نرسه‌لردن بیوکدر. فضا کبی زماننك حقیقتی بلمسز در. برجسمنك فضاده حرکتسز قالون عقل تصور ایته‌بلور. فقط بر جسمنك آنی بر زمان ایچنده قالون عقل صیغدرماز. زمان برکوپر کبیدرکه: آناردن هر نرسه‌نك کچوی لازمدر. ماده، قوت زمانغه محتاج بولغان کبی فضا دخی زمان ایچنده‌در. زماننك نهایتسز امتداد ندن بولغان بر آن بتون فضا ایله فضا ایچنده‌گی جرملرنی دخی ایچنه آلور. زمان، ماض، حال استقبال‌غه بولینور. ماضی بر وقت حال بولغان آناردن مرکب بولغان کبی مستقبلده کلاچکده حال بولاچق آنلردن مرکبدر. حال کچکان وکلاچك زماننك مرکزیدر. بتون زمان

جزلرینك شول مرکزدن کچوی لازمدر. ازلیت اوتکان زماننك بد
اینسزلـکی بولغان کبی ابدیت دخی کلاچك زماننك چیکسزلـکیدر
چیکسز بولغان بو ایکی زمان حالده اوچراشورلر. الله‌نك قدرتی
چیکسز لـکنی احاطه ایتکان کبی زمان دخی آنك اراده‌سیله کلوب
کچه‌در.

٣

ماده

بتون آدملرنی حیران قالدرغان وهرکم بلورگه تورشقان ماده
دن آدم تشکیل ایتلکان کبی بتون بار بولغان نرسه‌لر هم آناردن
ترکیب ایتلمشدر. آدم وهر نرسه‌نك صورتی بوزلغاچ ینه شول
ماده‌گه قایتاچقدر. علوم طبیعیه ماده‌نك کوب خاصیتلرن کشف ایدب
قناعتلندررلك معلومات بیرر. هر قوت ماده‌دن طوغان کبی ماده
واسطه‌سیله کوچار وماد ده اوز تأثیرن اجراء ایتار. الك قاطی برماده
ده مسام آتالغان بوشلقلر بولوی ذکر ایتلدی. ماده‌نك جوهرلری
شول بوشلقلر ایچنده هر وقت حرکت ایته‌لر. بوحرکت ماده‌نك جو
هرلرینه لازم بولغان دافعه وجاذبه قوه‌لرینك اثریدر. اسکی یونان
حکیملری وعرب عالملری ماده‌نك عنصرلری هوا، صو، اوت وتوفرا
قدن عبارت بولغان دورت عنصر بولون گمان ایتمشلر ایدی. فن
وقوراللری ترقی ایتدکچه عنصرلر کشف ایتلوب بوکونده ماده‌نك
سکسانگه یاقن عنصردن ترکیب ایتلوی قبول ایتلمشدر. کیمیا علمی
صوك اوکسوجن ایله هیدروجن دن وهوا کله‌نیتروجن ایله اوکسوجن‌دن
ترکیب ایتلون اثبات ایتکان کبی توفراقکده یتمش‌دن آرتق عنصر
دن ترکیب ایتلون اثبات ایتمشدر. اوتنك دخی هوا اوکسوجنی ایله
یانه تورغان برار ماده‌دن ترکیب ایتلون بیان ایتمشدر «حواسمز
ایله هر نرسه‌نك وجودن تانورغه واسطه بولغان» ماده‌نی اسکی حکیملر

هیولی (یانك اوتورسی) یا که (یانك شدەسی ایله) هیولی آطا-
مشلر ایدی. *) اسکی ویکی حکیم وفیلسوفلر آراسنده عنصرلری حقنده
اختلاف واقع بولغان ماده بعضا تاش وبعضا صو، هوا، اولن، حیوان،
انسان کبی صاناب بتورمك ممکن بولمغان صورتلرده کورنور. ماده،
بسیط ومرکب اسملری ایله ایکیگه بولینور. ماده‌نك عنصرلری بسیط،
صو، هوا، واوت کبیلر مرکب قسملریدر. هر جسمکه: آنك برکیساگی بتو-
نسی کبی بولسه جسم غیر آلی (ترکیبنده آلتسز جسم)، هر جسمکه: برکیسا کی
بتونسی کبی بولماسه جسم آلی (ترکیبنده آلتلی جسم) اسملری بیرلمشدر.
برنچیسینك مثالی صو، طاش وایکنچیسینك مثالیده انسان، حیوان، اولن
کبی. حیوانلرنك کوب اعضالرنده اوخشاشو بولندیغی ایچون حیوان

*) ممکننی مشهور تقسیم: ممکن ایکیگه بولینور، جوهر وعرض.
جوهر اورونلدن مستغنی و ذاتی ایله قائم بولوب بار بولغان
ممکندر. عرض جوهر ایله قائم بولغان حال وصفاتدر. جوهر بش
قسمدر هیولی، صورت، جسم، نفس وعقل. جوهر محل بولسه هیولی، حال
بولسه صورت، هیولی ایله صورتدن مرکب بولسه جسم، بولاردن
مرکب بولماسه تدبیر وتصرف ایله تنگه تعلقی بولسه روح، بولماسه
عقلدر. عرض توقز قسمگه بولینورکه: کم، کیف، این، متی، وضع،
مالك، اضافه، فعل وانفعال قسملریدر. جوهر ایله توقز عرضنك
مجموعیسنه مقولهٔ عشره دیلور. زید سویله‌وچی حیوان جوهرگه، او-
زون یا که قسقه یویلی کم، قاره کبی توسلر ایله، آورلق کبی صفاتلر
ایله صفاتلانسه کیف، مدرسه‌ده، مکتبده کبی اورونلرده تصور ایتلسه
این، اوتوردی، توردی وضع، زمانده تصور ایتلسه متی، اوتوروی
توروی کبی ایکی جسم بر یرنه نسبت ایتلسه وضع، فلاننك بالاسی
ویا فلاننك آتاسی کبی باشقه‌سینك تعلقینه توقطاغان تکرارلی نسبتلر
اضافه، تمامن یا که بعضیسن احاطه ایتوب آنك کوچوی ایله کوچه
چك برجسمگه عارض بولغان نرسه‌حال، بورکلی، جبه‌لی کبی ملك، برنرسه
نك ایکنچی نرسه‌گه تأثیری سببلی حاصل بولغان حالگه، یازمق، صو
قیمق کبیلرگه فعل، ایکنچی بر نرسه‌دن اثرلنو سببلی حاصل بولغان
حالنکه، صنو، قرلو کبیلرگه انفعال اطلاق ایتلورومثال اولورلر.

عالماری بر اصلدن تارالولرن گمان ایتکان کبی کوب حاللرده عنصرلر آراسنده‌ده اوخشاشو بولندیغندن اصللری بر بولون گمان اینوچیلرده باردر. بر جسم عنصرلرنده بولنمغان برار صفاتقه ترکیب ایتلـگاج أیه بوله بلور. شکر صو ایله کومردن حاصل بولسه‌ده طاطیلغی صوده‌ده کومرده‌ده یوق. عنصرلرنك جوهرلری وزنده هم حجمده تورلیچه بولسه‌ده ماده‌نك جوهرلری برنسبتده‌در. بر عنصرنك جوهری بك قدر ماده‌جوهرلرندن حاصل بولوی گمان اینلمکده‌در. ایکی عنصر آراسنده کیماوی برلك جوهرلرنك بیلـگلی بر صانی ایله‌گنه ممکندر. مثلا اوکسوجن جوهرلندن ایکی عدد هیدروجن جوهرینك برسی ایله برلشور.

جسم حقنده فکرلر

یونان حکیملری ماده‌نك جزلری نهایتسز بولینونی قبول ایتار دیورلر. بولار فکرنچه، اوز باشنه تورغان (بنفسه قائم) نرسه جوهردر. متکلمین‌گه کوره اوزی بالذات براورننی مشغول ایتکان نرسه جوهردر. متکلمین جوهر بولینوی قبول ایتسه جسم، قبول ایتماسه جوهر فرد دیورلر، حکیملر جوهر اوچ جهتدن صوزلونی (اوزونلق، آرقورلق، تیرانلك) قبول ایتسه جسم، اوچ جهتدن صوزلونی قبـول ایتماسـدن جسمدن حقیقتا جزء بولسه صورت، جسمدن حقیقـتا جزء بولماسـدن بالقوه‌گنه جزء بولسه هیولی، جسمدن خارج بولوبده آنارغه تصرف ایتسه نفس دیوب اسملیلر. یونان حکیملری صورت هم هیولی صوزو- لونی قبول ایتماس فکرنده ایدیلر. جسمنك صوزولونی قبول ایتوی هیولی‌نك صوزولونی قبول ایتوندن نشأت ایتدگی ایچون بو فکر حقیقتدن اوزاقدر. اشعری مذهبنه مسنوب متکلمین نظرنده برنرسه‌نك جسم بولوی ایچون آزنده بر جهتدن بولینوی قبول ایتوی یتشه‌در. معتزله گه کوره برنرسه‌نك جسم بولوی ایچون اوچ جهتدن بولینونی قبول ایتوی شرطدر. بناء علیه جسم دورت یاکه آلتی یاکه سکز جوهردن ترکب ایتوی ضروردر. متکلمین نظرنده جسم، متناهی جوهر

فردلردن مركبدر، هم حقيقتا بولينونى قابلدر. حكيملر جسم متصل اولوب نهايتسز بولينونى قابل ديورلر. ديمقراط جسم غايت كچوك وقاطى جزءلردن مركب وبوجزلر حقيقتا بولينونى قبول ايتماس ديور. حاضرگى غرب فيلسوفلرى جسمنك قوت اولون اعتقاد ايتارلر. بوفكرنك اصل صاحبلرى معتزله‌دن ضرار ايله النجاردر. بولارفكرنده جسم برطاقم عرضلردن عبارتدر. متكلمين‌نك جسم نهايتسز انقسامنى قابلدر فكرينه كتورگان الك مشهور اعتراضلرى‌بودر: جسم نهايتسز بولينونى قبول ايتسه‌برطاغ ايله‌برقوم دانه‌سينك اجزالرينك عددجه مساوى بولولرى لازم اولور. حالبوكه طاغ اجزاسى قوم دانه سينك اجزاسندن آز بولوى بديهيدر» حكيملر بواعتراضعه قارشى شول جوابلرى ايله مقابله ايتمشلردر: طاغنك جزءلرى كوب بولوى ايله برابر نهايتسز بولغان كبى قوم دانه سينى جزءلرى آز بولوى ايله برابر نهايتسزدر. يوقاروده بيان ايتلگان ره‌وشده نهايتسز بولغان نرسه‌لرده آزلق وكوبلك جاريدر». ينه متكلمين‌نك (الجزء الذى لايتجزى) جزءنك بولينونى قابل بولماونى اثبات وحكيملرنك بونى ابطال خصوصنده كتورگان كوب جواب واعتراضلرى مشهوردر. متكلمين جوهرفردلرنك شكللرى خصوصنده اختلافى ايتمشلردر. بعضيسى كره شكلنده، بعضيسى مثلث ومربع شكلده بولنون دعوى ايتارلر جوهرفردنك اوچ طرفدن صوزلونى قبول ايتماونده اتفاق ايتمشلردر. اوچ طرفدن صوزلونى قابل بولمغان بر نرسه‌نك تورلى شكلگه كروينك امكانى غريب بر فلسفه‌در.

غرب فيلسوفلرندن ايتاليالى بيسكوفتش ماده‌نك جوهرلرى «جاذبه ايله دافعه‌دن عبارت ايكى قوت ايله احاطه ايتلكان وانقسامنى قابل بولمغان وهمى نقطه‌لر» ديوب تعريف ايتمشدر. مذكور حكيمنك بونى ادعاء ايتكان زماننده استهزا ايتلوى غريب توگل ايدى. بلكه ايكى مختلف قوتنك يوق بر نقطه‌نى احاطه ايتوى وبر يوق نرسه‌نك ايكى بار بولغان نرسه طرفندن احاطه ايتلوى الك

ر یب نرسه‌در. لکن حکیمنك مقصودی جوهر فرد جاذبه ایله دافعه
دن عبارت ایکی قوتنك جییلوندن حاصل دیمکدر. وهمی نقطه‌لر
تعبیری ایکی قوت اجتماع اینکان فضاده بارلق کسب اینکان برماده
بولماون بیاندر. بسکو فتش نظرنده جوهر فردنك انقسامنی قابل
بولماوی احتمالکه انقسامی تقدیرنده بو ایکی قوتنك بر برندن
آیرلوی لازم اولدیغندندر. آیرلسه‌لر جوهر فردنك ترکیبی بوز
لوب جوهر فردلکدن چغار. بو انقسام جزنك تارالوی صورتنده
اولسه جائزدر. لکن أول حالده جوهر فرد بولیندی دیلماز.
بلکه توزلدی دیلور. بر آدم ایکی‌گه بولینسه آدم بولورمی؟ البته
آدملکن بوزار. جوهر فردنکده ایکی قوه‌سی بولغان دافعه ایله
جاذبه بر برندن آیرلسه جوهرلکی بوزلوب بسیط بولغان اصل
حالینه قایتور.

غرب فیلسوفلرندن ویلیام طومسون «جوهر فرد بتون کائنا-
تنك هر ذره‌سنی ایچنه آلغان نهایتسز اثیر دیکزی ایچنده‌گی کردا-
بلار؛ بوکردابلر اثیر قسملرینك بر برینه تأثیری ایله حاصل بولسه
کرك؛ بو کردابلر حرکتی دافعه‌نی میدانغه کتوردکندن بر برندن
آیرم تورر؛ کردابلرده قوهٔ جاذبه‌ده بار» دیمشدر. طومسون کردا
بلرده‌غی قوهٔ جاذبه‌نك نرسه‌دن پیدا بولون بیان ایتمکان‌کبی بو
کونکه قدر هیچ بر فیلسوف کشف ایتمارگه اقتدارکسب اینه آلمادی.
یونانلیلر، عربلر جاذبه‌نی یالکز یرگه نسبت ایتوب یرنی عالمنك
مرکزی دیوب بله‌لر ایدی. درست بولار آراسنده لوقره‌س‌کبی
بعض فیلسوفلر یر کائناتنك کچوك بر ناحیه‌سی دیوچیلرده اولدی.
حقیتاده یر عالمنك حقیر بر جزئیدر. حکمت طبیعیه‌ده بیان ایتلکان
ره‌وشده جاذبه یالکز یرده‌گنه بولنماسدن بلکه کوکده‌گی جرملرده ده
بولون الك اوّل کشف ایتوچی شیخ الفلاسفه لقبن آلغان اسحاق نیو-
تون بولدی. بو کشف فنون ترقیسنه زور خدمت ایتدی ایسه‌ده
جاذبه‌نك حقیقتی ینه بیلکیلسز قالدی. ماده‌نك جوهرلری نیچون

بر برسن جذب ایته؟ بونك سببی نرسه؟.

اسحاق نیوتون برکون آلما آغاچی آستونده اوتورغانده آغاچدن یرگه آلما توشار. بو آلما نیچون صولغه اوکغه یاکه یوقاروغه تابا حرکت ایتماسدن توبان توشدی دیوب اسحاق فکرگه کیتار. فکر نتیجه سنده آلمانی یر جذب ایتدی دیوب قطعی حکم ایتار. یر نیچون آلمانی جذب ایتدی دیوب فکرلکاچ یرنك جزءلرنده جاذبه قوه‌سی بارلغن کشف ایتمشدر. بو وقت نیچون یرنك جزءلرنده‌گنه بولنسون‌ده باشقه جرملرنك جزءلرنده بولنماسون؟ سئوالی نیوتون غه جاذبه‌نك عمومی بولنون القاء ایتمشدر. طومسون باشقه حکیملرکبی اثیرنی غایت بسیط وجوهرلری بر برندن آیرم اولارق حرکت ایته طورغان ماده دیوب بلماز؛ بلکه بسیط، بسیط اولسه‌ده حرکت ایتار دیور. بو حرکت ایکی تورلی در. بری کرداب صورتنده بولوب ماده‌نك جوهرلرن میدانغه کتورر. ایکنچیسی دولقونلانو شکلنده بولوب ضیا، حرارت، الکتریك پیدا ایتدرر. اثیرنك کرداب ره‌وشنده حرکتی ذاتنده‌غی تأثیر ایله ودولقونلانو صورتنده‌گی حرکتی کردابلرنك تأثیری سببلی بولدیغندن کردابلرنی پیدا ایتدر گان قوتلر ضیا، حرارت والکتریك قوتلرندنده بسیطدر. طومسو ننك ماده اثیر کردابلری دیوی ماده‌نك اصلده قوت بولینه قناعت ایتدگندندر. بو معقول. فقط بسیط بولغان اثیرنك کرداب ودولقون ره‌وشنده حرکت ایتوی معقول توگل. بر نرسه‌نك حرکت ایتوی اورنن آلشتروینه توقطیدر. بوده متحرك بولغان جزءینك یاننده‌غی ایکنچی جزءنك اورنن آلشتروی ایله بولور. بسیط بولغان برماده نك هرحالده اورنن آلشتروی جائزبولمادیغندن طومسون نظریه‌سی بو اعتراضغه معروضدر. بو نظریه‌دن صوك غربده ایکنچی بر نظریه میدان آلا باشلادی. اول نظریه: ماده جوهرلری الکتریکدن باشقه بر نرسه‌ده توگل. هر جوهرفرد مثبت ومنفی ایکی تورلی الکتریك قوه‌سیدر. بو جوهرلر کیماوی جوهرلرگه قاراغانده بك مرتبه کچوك

فرض ایتلوب قبول ایتله در. جسمده‌کی منفی الکتریك قوه‌سی غایت تیز بر حرکت ایله آیرلمقده‌در. بو قوتلر شول قدر کچکنه، بو قوتلر جسمدن ملیون مرتبه آیرلسه‌ده جسمنك آورلغنه هم شکلنه کیمچلك کتورمیدر. جسمدن منفی الکتریك آیرلسه قالغان قوتلرده موازنت بوزلورغه تیوش ایدی. فقط بو موازنت اثیر یا که فضا واسطه‌سیله یکی قوتلر کلوی ایله صاقلانور. رادیوم کبی آورلغی وحجمی کیمیماسدن ضیا وحرارت جه‌یگان ماده‌لر بو فکرنك درست بر فکر بولون تأکید ایته‌در.

اثیر

اثیر حاضرگه قدر بارلغی بلنمگان برماده‌در. قیاشدن کلگان حرارت وضیاء ایله باشقه بولدزلردن برگه ایرشکان شعاعلرنی برگه ایرشدروچی بر واسطه‌اولارق قبول ایتلمشدر. کوکده‌کی یلدزلردن بزگه کلگان بوشعاعلر قوتنك برقسمی بولدیغندن برگه برار قوت وسطه‌سیله ایرشولری لازمدر. اشته شولارنی ایرشدروچی واسطه اثیردر. حاضرگی حکیملرنك کوبسی اثیرنی ماده‌نك برقسمی دیوب بلورلر. فقط ماده‌ده‌حسن ایتلگان حاللردن ینه اینجه برحاله بولون قبول اینارلر. بولارغه کوره اثیر ماده بولسه‌ده غایت جه‌یلوی سببلی اولچاونی قابل‌توگل. وزننی قابل‌بولماویده جاذبه‌قوه‌سی بولنماوندندر. فقط اثیر جزءلرنده نیچون جاذبه یوق؟ ماده‌نك عمومی صفاتندن بولغان جاذبه اثیرده نیچون بولنمی؟ بوسوألگه: ماده اثیر حالنده ایکن دافعه‌سی جاذبه‌سنه غالب بولوی سببلی جاذبه اثری کورلماس. بناء علیه اثیر قابل وزن توگل» جوابی بیرلسه‌ده ینه سئوالگه اورن قالور. دافعه قوه‌سی نیچون غالب؟ دافعه اثیرنك ماده شکلنه کرگان قسمنده نیچون آز ایه‌در؟ بونارغه: اثیر ماده حالینه ترقی ایتکاچ دافعه قوه‌سی فضا. ده‌غی ماده‌نی حرکتلندررگه سعی ایتوچی بر قوتکه أیلانور» جوابی بیرلور. بوفکرگه کوره ماده‌نك باشقه‌قسملری کبی اثیرنکده جوهر

فردلری آراسنده مسام آطالغان بوشلقلر بار در. حتی بو بوشلقلر باشقه جسملرنك بوشلقلرندن ینه کیکراك و آنارده خلا بولنمق لازم بولور. مادامکه اثیرده ماده‌نك باشقه قسملری کبی صوزلون فضادن آلور. بوحالده قوتدن باشقه نرسه بولماوی لازم بولور. فضا قوتلری قوشلشوب اثیر جوهرلرن پیدا ایتدررلر. جوهرلر آراسنده‌غی بوشلقلر بو قوتلرنك جه‌یلوینه میداندر. اثیر ماده‌نك اساسیدر. اثیرنك ماده صورتنه کروی واقع بولسه مقداری آزایورده یرن طوتورمق ایچون اثیر یاصارغه فضاده یکی استعداد پیدا بولوب کیمکان یرن طوتورر. اثیر فضادن، ماده اثیردن حاصل بولور. ماده چیکسز وقتلر ماده‌لکنده قالورمی؟ دیوب سئوال اولنسه باقی قالماز، بلکه برطاقم شرطلرایله فضانك بسیط بولغان قوتلرینه قایتور، جوابی بیرلور. بو تبدلات، آلماشنولر دوری حالتده واقعدرکه: بو دوری حالکه بتون کائنات تابعدر. الك کچوك بر جسم ملیارلرچه جوهرلردن مرکب‌ی وجوهرلرنك بسیط حالنه قایتولری تدریجی صورتده بولدیغندن بو تبدلات سیزلمیدر.

اثیر حقنده طومسوی فکری

انکلیز فیلسوفلرندن ویلیام طومسون اثیرنی بسیط فرض ایتمه‌در. لکن اثیر بسیط برنرسه بولسه فضادن آیرلماس. چونکه فضاده بسیطدر. هم حرکتن تصور ایتمك عقلفه صیغماز. کوب کشیلر فضانی بوشلق دیوب بلورلر. بعضیلری بسیط برقوت دیوب تانورلر؛ بو قوتنك صوزلوی فضانی کیکایتور؛ بر بریله برلشوی ماده‌نك جوهرلرن پیدا ایتدرر؛ فکرنده‌لر. بو فکرگه کوره همه موجودات بر، وکورلکان ظاهری باشقه‌لق ترقی وتکامل اثریدر. بناء علیه تکامل قانونی حیوانات‌غنه توکل، بلکه بتون بار بولغان نرسه‌لرده جاریدر: فضانك بر قسمی ترقی ایتارده ماده‌نك جوهرلری پیدا بولور؛ ماده جوهرلری ترقی ایتارده عنصرلر حاصل بولور؛ عنصرلر ترقی ایتوب آلی جسملر

ظاهر بولور؛ آلی جسملر ترقی ایتوب انسان، انسان تکامل ایتوب کاشفلر، مخترعلر، فیلسوفلر میدانغه چغار» دیورلر. آدم جماددن حاصل بولدیغندن وجودی عنصرلردن عبارتدر. عنصرلری ماده جوهرلرندن پیدا بولوی ایچون آورلق، بوشلقلاردن عبارت مسام کبی عمومی صفاتلرده باشقه نرسه‌لر ایله شریکدر. جوهرلر فضادن حاصل بولدیغندن صوزلونی فضادن آلور، وفضاده بارلق کسب ایتارگه مجبوردر. آدم آلی جسملرنك ترقی ایتکان صورتی اولدیغندن آلارن عددی آزدر. آلی جسملرده جمادنك تکامل ایتکان صورتی بولدیقلرندن عددلری جماددن آز. جمادهم فضانك ترقی ایتکان صورتی بولدیغندن فضادن عددچه آزدر. فننك بیاننه کوره ماده جزءلری هر وقت حرکتده؛ جزءلرنك صوزولوی اوزلکندن بولماوی محققدر. شول حالده ماده‌نك قوت بولوی ثابتدر. جسمنك عرضلرغه باشقه بر نرسه بولماون اك اوّل دعوی ایتوچیلر معتزله‌دن النجار ایله ضرار بولدیغندن فلسفه نظرنده‌غی بو مهم کشف شرفی ینه شرقلیلرغه میسر بولمشدر. ماده جوهرلرینك بربرسن جذب ایتولرینك سببی بوکونگه قدر بارچه فیلسوفلرغه بلمسز، طبیعتده کورلکان کوب سرلر کبی بوده برسر بولوب قالمشدر. ملکیه‌ده حکمت اسلامیه معلمی زهاوی زاده جمیل صدقی افندی مصرده نشر ایتکان الکائنات اسملی اثرنده شول نظریه‌نی عرض ایتون بیان اینه‌در: فضا هر نرسه‌نك وجودینه سبب بولدیغندن کائنات آناسیدر. جوهرلر وباشقه طبیعی قوتلر آنداردن طودیغندن صوزله تورغان بسیط برقوت بولوب هر وقتده هر طرفقه تضییق اجراء ایتار، قسار، ومرکزلرنده ماده جوهرلری پیدا ایتدرر. فضا قسو واسطه‌سیله ماده میدانغه چغارمق ایله کفایه‌لنماس بلکه قسونده دوام ایتوب ماده‌نك جزءلرن بربرسنه یاقنلاشدرر. بوفکرگه کوره جاذبه ماده خاصه‌سندن توگل، بلکه فضا فعلینك اثریدر. برطرفده اون جوهرفرد وایکنچی طرفده یوز جوهرفرد بولسه اون عدد جوهرنك یوزعدد جوهرگه تابا حرکتی یوزعددنك اون عددکه تابا حرکتنه نسبتا اون الوش آرتقدر.

بونك سببی «قوتكه معروض قالغان نرسه‌لردن قوتكه اك آز مقاومت ایتوچینك آرتق درجه‌ده اثرلنویدر». فضاتأثیرینه اون عدد جوهر فردنك یوز عدد جوهر فردكه قاراغانده مقاومت ایتوی (قارشی‌تور-وی) آزدر. فضا اوكدن، صولدن، اورته‌دن قسقان حاله‌ده جوهر اوكغه، صولغه و آرتقه نیچوك حركت ایتمی؟ سؤالنه: فضا هرطرفدن قسادر. فقط اوكدن، صولدن كلكان قسولر بربرینك اثرلرن بتوردكلرندن جوهر مذكور جهتلرگه تابا حركت ایتمی؛ آرتقه تابا حركت ایتماوی اورته‌ده‌غی فضانك قسوقوه‌سی چیتدن كلكان قسو قوه‌سنه قاراغانده آز بولدیغندندر» جوابی بیرلمكده‌در. برطرفده اون عدد جوهر و ایكنچی طرفده یوز آرشین یوراقلقده یوز عدد جوهر فرد بولون فرض ایتساك ایكی اورته‌ده برعدد جوهر فرد بولسه یوز عدد جوهرگه تابا تار-تلوی (انجذابی) طبیعیدر. سببی ایسه یوقاروده عرض قیلنغان «قوتكه معروض قالغانلردن قوتكه آز مقاومت ایتوچینك آرتق درجه‌ده اثرلنویدر» اون عدد جوهرنك فضادن كلكان قسو قوه‌سنه مقاومتی آز اولوب اثرلنوی آرتق، یوز عدد جوهرنك مقاومتی كوبراك بو لوب اثرلنوی آزدر. بوندن جوهر فردلرنك فضاقوه‌سنه مقاومتلری آكلا شلغاندر. بو مقاومت قایی طرفده آز بولسه شونك تیرس طرفنه حركت ایتار. بونظریه بوكونكه قدر حقیقت دیب تانولماسه‌ده اهمیتسز توكلدر.

بوخصوصده ایكنچی بر نظریه‌ده بار: فضانك بسیط قوه‌لری برطرفدن جوهرلرگه كور، ایكنچی طرفدن چغار، ماده جوهرلری كرگان قوتلر ایله بناء اولنور. چققان قوتلر فضانك باشقه قوتلرینه یا كه اثیرنك ذره‌لرینه به‌رلكاچ فضا قوتلری یا كه اثیر «ردالفعل» (كیرو قایتارو) قانونینه كوره جوهرلرنی ایكنچی طرفقه ئوتار. هوا فیبرقلری، بایرا-ملرده هواغه آتولغان اوتلر كبی. آست طرفلرندن چققان غاز هواغه به‌رلور. كیرو قایتارو قاعده‌سنه كوره فیبرقلرنی یوقاروغه تابا ئوتار. بونارغه كوره بارچه جسملر، كوكده‌گی یولدزلر برحاله ثابت

توگل. هر وقت آلشنوب توره‌لر. فضادن قوت وصوزلونی - امتداد نی - اسکی قوت وامتدادلرینه مناسب بر صورتده آلغانلقلرندن اوز لرینك اسکی بارلقلرنی صاقلارلر. آدم کبی. آدم تنی حیوانلر کبی هر وقت آلماشنوب تورادر. بوکون تنمزده بولغان جزءلر اوتکان سنه‌ده‌گی جزءلرگه باشقه‌در. بوجزءلر اوّله‌گی جزءلرگه تماما اوخشادیغندن بزمنلـگمزنی صاقلیمز. بوکبی آلشنو آقرناق قانونینه بناء آلشونه‌در. طوزکولنه‌ئولـگان ات متقدمین‌گه کوره طوز بولور. حقیقتده ات طوز بولمی، بلـکه اتنك جزءلری آقرناق ایله تنندن آیرلوب اوچاده برینه طوز ذره‌لری کلوب اتنك کیمگـان جزءلرن طولدرادر. امام شـافعی مذهبنه کوره طوزغه‌ئه‌ورلـگان ات نجس‌در. آشالماز. امام اعظم مذهبنه کوره پاکدر. آشالور. فن امام اعظم حضرتلرینك فکرن تأکیدایته‌در. جسملرنك قوتی فانی توگلدر. برنك برنقطه‌سی ایکنچی طرفقه تاباتمام تیشولوب برطاش صالنسه بوطاش جاذبه قانوننه ایپاروب توشکان صایون حرکتی آرتور. برنك مرکزینه ایرشکاچ جاذبه قوتی تأثیرایته آلماس. فقط توشکان طاشده غایت قوتلی بر حرکت بولوندن مرکزنك ایکنچی طرفنه حرکت ایتار. فقط حرکتی مرکزدن یوراقلانغان صایون آقرنلانور. ایکنچی طرفده‌غی تیشوکـگه قدر بارر. بو حرکت «حرکت تشییعیه» آتالور. طاشنی یوز آرشین یوقارودن بر کره سنده آچلغان تیشوکـکه آتساق برنك ایکنچی جهتنده‌گی آوزندن یوز آرشین قدر مسافه یوقاروغه تابا چغارده ینه مذکور تیشوکـگه طوغری اینار. بو طاش نهایتسز زمان مذکور تیشوك ایچنده بر توبان یوقارو حرکت ایتوب تورر. بو تیشوك ایچنده‌گی هوا بو حرکتکه مانع بولماس. چونکه هوا طاشقه اینگان وقتده مقاومت ایتکان قدرلی چققان وقتده‌ده مقاومت ایته‌در. جوهرفردلرنی میدانغه کتورگان نرسه فضاقوتی بولدیغندن جوهرلر هر وقت حرکت ایته‌در. مذکور جوهرلر نهایتسز زمان بار بولوب قالماسلر. ماده جوهرلری بزکوره آلمغان صورتده آیرلوب فضانك بسیط قوتلرینه قوشله آلغان کبی فضاده یکی جوهرلر بزگه معلوم بولمغان شرطلر ایله ترکب ایتوب ماده‌نك بار بولغان مقدارنه صاقلی آلور.

٤

قوت

ماده‌نی تلگانچه حرکتلندرگان، هر تورلی صورتلرگه کرتکان، چچکه‌لرگه تورلی توسلر بیرگان، یرکره‌سن قیاشنك یاقطلق وحرارتنه معروض قلغان نرسه قوتدر. بارلق دنیاسنه‌اك اشلکلی وهرنرسه‌نك بولنوینه سبب بولغان نرسه ینه شول قوتدر. بز جسملرنی کورگان وقتده جسملرنك ماده‌سن کوره آلمیمز. جسملردن بزنك کوزمز ایله کورلگان نرسه‌لر توسلردر. توس ایسه ضیاءدر. ضیاء قوتدر. بر جسمنك طاوشن ایشتکانده بزنك ایشتکان نرسه‌مز هواءنك قالتراویدر. هواءنك قالتراوی ایسه حرکتدر. حرکت ینه قوتدر. قولمز ایله توتقان نرسه جسمنك ذاتی توگل، بلکه حرارتی یاکه قاطلغی ویو-مشاقلغیدر. حرارت، قاطیلق ویومشاقلق قوتنك قسملرندندر. قولمز ایله کوتارگان بر جسمده آورلق سیزه‌مز. آورلق جاذبه‌در. جاذبه ایسه قوتدر. قولمزنی بز جسمگه تابا صوزساق جسم قولمزنك حرکتنه مانع بولا. بو ممانعت دافعه‌دن طوغار، دافعه‌ینه قوتدر. خلاصه جسملرده سیزلگان بتون حاللر قوتکه قایتادر. قوت بولماسه بز هیچ بر نرسه‌نك بولنوینه قائل بولماز ایدك. حرکتمز، حیاتمز، بلممز بار-چه‌سی قوت نتیجه‌سیدر. قوت بسیط ومرکب قسملرینه بولنور. بسیط قسمی جوهرلرنی بنأ وتأسیس ایته‌در. مرکب قسمی عنصرلرنك کیمیاوی برلشوندن حاصل بولغان ضیأ، حرارت والکتریکدر. وهر ایکی قسمنك اساسی حرکت بولدیغندن قوت حرکتدن باشقه بر نرسه‌ده توگل. حرکت ایچون حرکتلندروچی (متحرك) لازم بولوینندن بزماده‌نی حس ایتماسه‌کده قوتنك دلالتی ایله بولنون بلورمز. حرکت ایچون حرکتلندروچی مادی قوتلرده‌گنه لازمدر. ماده‌نك جوهرلرن تشکیل ایتکان بسیط قوتلر حرکت اقسامندن، لکن هیچ بر حرکتلندروچیکه محتاج توگلدر. بز حرکتنی جسملرده کورگانلگمز سببلی حرکتلندروچیدن باشقه حرکت

بولمی دیمز. جسملرنك حرکت بولولری ظاهر بولسه هر حرکت ایچون حرکتلندروچی بولنون قبول ایتمك لازم توگل. بوحالده مرکب قوتلر ایچون حرکتلندروچی لازم، بسیط قوتلر حرکتکه محتاج توگل دیورگه تبوشدر. کائنات برلگن قبول ایتکان فلسفه فضانی کائنات آناسی دیوب طانور. بوفکرگه کوره هرنرسه فضادن طوغوب فضاغه قایتادر: فضا بو صورتده یالگز آچقلقدن، بوشلقدن عبارت بولماس. بلکه فضانی امتدادلی غایت بسیط بر قوت فرض ایتلور. بوقوت وسعت وجودنی میدانغه چغارر. بونك جه یلکان قسملری بررینه تأثیر ایتوب ماده‌نك جوهرلرن، ماده‌جوهرلری عنصرلرنی، عنصرلر بتون جسملرنی، یلدزلرنی حتی آدم وحیواننی بارلق میدانغه چغارر. بسیط قوتلر یاکه برنچی قوتلر فضاده تورماسلر. بولار فضانك اوزن پیدا ایتدرگاچ اوچراشقان یرلرنده کردابلر تشکیل ایتوب ماده‌نك جوهرلرن وجودگه چغاررلر. کردابلرنك بقاسی ایچون بسیط قوتلر جوهرلرنك برندن چغوب ایکنچیسینه کررلر. بر جوهردن چققان قوتنك یرن طوتورمق ایچون باشقه جوهرلردن یاکی قوت کلور

فضا جوهرلرنی بناء ایتدکندن صوك هر وقت قسونده دوام ایتوب ماده‌نك جوهرلرن بر برنه یاقنلاشدره وبوندن جاذبهٔ عمومیه حاصل بولادر. عنصرلرده برلشولر وجسملرده‌گی تشکلر جاذبه‌نك یعنی فضانك قسو اثری ایله بارلق کسب ایتمه‌در. کردابلر برمدتدن صوك بوزلغان کبی ماده‌نك جوهرلریده تدریجی ره‌وشده بسیط حالنه قایتادر. بر اورنده ماده جوهرلری بسیط حالنه قایتماقده ایکن ایکنچی اورنده بسیط قوتلر یکی جوهرلر وجودکه چغاره‌لر. وشول ره‌وشده ماده‌نك مقداری صاقلانله‌در. جرملرنك فضاده‌غی عادتدن طیش تیزلگی جوهرلرنك بناسن تشکیل ایتکان بسیط قوتلرنك تیزلگی نتیجه سیدر. اسکی یونان حکیملری وبولارغه ایپارگان عرب عالملری قوتنی عرض دیمشلردر. یوقاروده ذکر ایتلکان ره‌وشده عرض اوز باشنه توره آلمیدر. بو دعوی مرکب قوتلر

حقنده درست. ینه بولار فکرنچه عرض کوچونی قابل توگـل. چونکه عرضنك بارلغی آنك بر جسمده بولنوینه توقطیـدر. بر جسمـدن ایکنچی جسمگه کوچکانده بارلغن یوغاتادر. عرضلرده کورلـگان کوچو لر اوّلـگی عرضلر بتوب ایکنچی آلارغه اوخشاغان عرضلرنك بارلق کسب ایتولری ایله‌گنه بولادر، حقیقتده عرضلرده کوچو یوقدر. متکلمین فکرنه کوره ایکی آن ایچنده عرضنك بقاسی جائز توگـل، عرضلرده کورلـگان بقا ایکنچی مثللری بولغان عرضلر پیـدا بولوی ایله‌در. حاضر فن بونیده رد ایتمشدر. یونان حکیملری حرکتنی عرض تاندیقلرندن آنك مقابلی بولغان سکونکده عرض جمله‌سندن بولون قبول ایتمشلردر. حالبوکه سکون حرکتکه باشقه بر بار بولغان نرسه توگـل، بلـکه حرارتنك عدمی برودت، ضیانك عدمی ظلمت بولغان‌کبی سکونـده حرکتنك عدمیدر. ینه یونانلیلر ضیانی باشقه، توسلرنی باشقه وتوس‌کورلوی ایچون ضیانی شرط دیلر. خاضرگی فنلر ایسه توسنـك ضیادن باشقـه نرسه بولماون اثبـات ایتمشدر. دخی یونانلیلر قاره‌لقنی توسلر جمله‌سنـدن صاناب آق توسنك ضدی دیوب تانورلر. فن قاره‌لقـکده بر توس بولماسدن توسنك عدمی و آقلقنك برنیچه توسنك ترکبی نتیجه‌سی بولون تفصیللی اثبات ایتدی. بعض ایسکی حکیملر ضیا توسنك ظهورندن عبارت دیمشلر. بوحقیقتوك بولماسه‌ده حقیقتکه یاقندر. ابن‌سینا ضیا توسنك کورلوینه توگل، بلـکه وجودینه شرط دیمشدر. بو فیلسوفنك سوزی بو کونگی فننك کشیفاتنه بیك یاقندر. دخی یونان حکیملرینك بر قسمی: ضیاء عرض توگل، بلـکه یاقطی جسمدن آیرلغان وجزءلری غایت کچوك ذره‌لر دیه‌در. اسحاق نیوتونده ضیاء حقنده شونك‌کبی بر فکرده‌در. فننك ترقیسی بو فکرنی دخی اهمیتدن توشردی. کوکنك بر طرفنـده یاغمور باشلانغانده ایکنچی طرفده قیاش چقسه کوکده قوس قزح ظاهر بولور. اسلام حکیملرنـدن ابوعلی سینا بن قوس قزح سرینه واقف بولماسدن قایغو ایچنده ئولام دیمشدر. بو کونده

فن قیاشنك شعاعلری یاغمور طامچیلرنده صنوب یدی توس بولغاچ بوندن قوس قزح - صراط کوپری - آتالغان طبیعی بر حادثه موجود بولون بیان ایتدی .

ماده عنصرلری کیمیا ایله برلشکان وقتنده حاصل بولغان حرارت وبعض وقتده ضیاء ماده عنصرلرنده برلشودن ایلك یاشرنورده عنصرلر برلشکاچ میدانغه چغاردیلر. حرارت وضیانك یاشرنون بیان ایتکان بوسوز بلمسزدر، هیچ نرسه‌نی آکلاتماس. حقیقت ایسه ماده جوهرلرن ترکیب ایتکان بسیط قوتلر عنصرلرنك برلشوی وقتنده قوتلی وتیز ره‌وشده بر برنه صارلوب اثیرنی قاطی ره‌وشده حرکتلندروب اثیر دولقونلاوی حس ایتله باشلاویدر. بو دولقونلانو نتیجه‌سنده ضیاء هم حرارت پیدا بولور.

٥

روح

کائنات یا که موجودات‌نك بش قسمندن دورتسی خصوصنده‌غی خلاف ونزاعلرنی قسقه صورتده عرض ایتدك. ایندی بشنچی قسمی بولغان روح قالدی. بوقسم کائناتنك اك مهم قسمی. انسانك انسانلغی وعالمده کورلـگان جمله حاللرنی شول روح ثمره‌سی دیسا‌کده مبالغه بولماز. بوکونکه قدر بتون حکیم وعالملر کشفندن عاجز بولغان شول روح ایله رسوللر رسالت، نبیلر نبوت فیلسوفلر فلسفه تلقی ایتمشلردر. کلام عالملری ایله اسکی حکیملر وحاضرکی فیلسوفلر آراسنده بوخصوصده پیدا بولغان فکر واختلافلر بوکبی کوچك رساله‌ده ذکر ایتوب بتوررلك توکلدر. اسکی حکیملر، صوفیه‌لر وبولار جمله‌سندن امام غزالی نظرنده روح یا که نفس ناطقه «بسیط بر جوهر، جسم وجسمانی توکل، معقولاتنی بسانذات ادراك ایتوب بدنده آلتار وقوتلر واسطه‌سیله تدبیر وتصرف ایتهر»، کلام عالملری

«حیوان تننه سرایت ایتوچی لطیف برجسم» دیوب تعریف ایتوب روحنی ایضاح ایتمشلردر. اسکی حکمت اهللری روحنی ماده ومادهلی بر نرسه صانامغاج تننك اوزنده یا که خارجنده بر اورنده بولنون اعتراف ایتماسدن بدنکه فقط تصرف وتدبیرنگنه اقرار ایتمشلردر. اهل کلام فکرنچه ئولم روحنك بدنوندن عبارت توگل، بلکه تندن آیرلویدر. قیامتده روحلر جسدکه قایتارلوب دنیاده اشلگان اشلری ایچون راحت یا که عذابقه مستحق بولورلر. روح خصوصنده غرب فیلسوفلری آراسنده زور اختلافلر باردر. توبانده ذکر ایتلهچك رهوشه مادیون روحنی نفی ایتهلر. غربده اك شهرت کسب ایتکان بیوك فیلسوفلر روحنك بارلغنده اتفاق ایتدکدن صوك ماهیتن، ذاتن تعیینده تورلی فکرلرده بولنورلر. خلاصه غرب فیلسوفلرینك فکرلریده روحنك ماهیتن چیکلاوده قناعت ایتدررلك توگلدر. ژ. دولن: روحدن طوغان مادثهلرده، فکر، تصور، ارادهلرده مادهلك خاصیتی بولماوندن استدلال ایتوب روح مادی توگل» دی. ماهیتن بیلگیلاوده دیقارت، لنبتز فکرلریده شونارغه یاقندر. فقط دیقارت روحنك تن حرکتی وتننك روح ارادهسی ایله اثرلنون، لبنتز بر-سینك اثرلنوی ایله ایکنچیسی مطلقا اثرلنون بیان ایتمشدر. اولر تن ایله روح آراسنهتبادل صورتنهبردن اثرلنوندن عبارت طبیعی انعکاس نظریهسن قبول ایتمشدر. کودروث: تن ایله روح آراسنده (جسد متوسط) اورتهتن خیال وفرض ایتوب روح ایله تن خاصیتن جیسو شول اورتهتن وظیفهسی بولون ذکر ایتمشدر. بعضیلری: عصبلر واسطهسیله اثرلرن پیدا ایتدروچی واولچاونی قابل بولمغان سیال دیمشلردر. اسلام عالملری آراسنده توبانده ذکر ایتلگان صوفیه، حکیملر واهل کلام مذهبلری ایله مشهور بولمغانلرندن باشقه مشهور اونبر مذهب باردر. ابن الراوندی، النظام مذهبلریده شولار جملهسنه داخلدر. روح بش حاسه ایله بلنمی تورغانرسه بولغاچ آنی اثباتده حسی نرسهلر ایله بولمازدن عقل وفکر ایله اولاچقدر. یونان

وعرب عالملری وحاضرده‌ده اسپر تیزم کبی اصـوللرنی اسـتعمال ایتماوچیلر شول مشهور نظریه ایله اثبات ایتمشـلردر: هـرکم تن واعضالری ایله سیزلمی تورغان حرکتلر بارلغن بله‌در. اراده، نیت، خاطره، حافظه، تصـدیق کبی. بولارنی حرکتلـندروچی تـنمز یا که اعضالرمز توگل، بلـکه تن واعضاسنه باشقه برنرسه. اولده روح. بو حرکتلرنی پیدا ایتدروچی اعضالرمز بولماون هرکم بلدگندن بو حرکتلرنی طوغدروچی اعضالرمز بولماوی بدیهیدر. بوکبی حرکتلرنی میدانغه چغارغان نرسه‌نك ذاتی، ماهیتی نرسه بولسه بولسون بزآی روح دیوب اسملیمز». بو اك مشهور بر دلیل. بوندن باشقه دخی غایت کوب مشهور دلیلر باردر. اسپر تیزم! روحلر ایله مناسبت پیدا ایتمك مسئله‌سی. بر توگاراك اوستال فرض اینگز! هر طرفنه اون، اون بش کشی توزلوب اوتورغان، هر قایـوسی قوللرن بر برنه تیار تیماس اوستال اوستوینه صوزوب قوللردن خلقه باصالغان. فقط قوللریده آیاقلریده اوستالـگه تیمی. همه‌سی بر کوکلدن بردن اوستالنك بر طرفقه حرکتلانون تلیدر. اوستال ئه‌یلانه. یا که اوستوینه هر تورلی سوزلر وجاقرلغان روحنك اسمن یازلاده بر روحنی چاقرمق ایچون اوستال اوستونده‌گی توگاراك برنرسـه‌نك ئه‌یلانون تـلیلر. نهایت ئه‌یلانه وسوزلر یازلغان صوزقلرنك برسنه کیلوب توقطی، بو توقطاو روح کلوینك علامتی. اوستال یاننده‌غی کشیلردن برسی روحی ایله سویله‌نه باشلیدر. هم سویله‌شه. گیبنوتیزم، تنویم مغناطیسی تأثیری ایله یوقلاتولغان کشیلردن اوز باشلرندن اوتکان وکلاچك واقعه‌لرنی سویلاته‌لر. یا که اوزاق یرگه مثلا آمریقاغه یبباره‌لر. بیك تیز وقتده باروب کیله‌در. بوکبی تجربه‌لر یاصامق وبوسایه‌ده روحنی وجن تعبیر ایتلـگان یاوز روحلرنی کشف ایتمك ایچون غربده زورعالملر اجتماع ایتوب نیچه جمعیتلر یاصادیلر. واوز- لرینه مخصوص ژورناللر چغاره‌لر. بو جمـعیتلر حاضر دنیـانك هر طرفنده بار. یاصالغان تجربه‌لرینك کوبسنده موفقیت بولادر. هم

بو تجربه‌لر ایله روح بارلغن اثبات اینله‌در. چونکه ئولگان کشی روحی کیله وسویله‌شه. یا که بوقلاتولغان کشی باشندن کچکان وکیلاچك واقعه‌لردن خبر بیره. تننه نیقدر تأثیر ایتدررگه اجتهاد ایتساکده اثرلنمی. بتون حسلری ئولگان. بناء علیه سویلشکان نرسه معنوی بر قوت. اولده روحدر. اوستال واوستال اوستونه‌گی تجربه‌لرنی یوراگی تازه کشیلرگه تجربه ایتمك ممکن بولسه‌ده تنویم مغناطیسی ایچون استعداد هم کوب اجتهاد صرف ایتمك لازمدر. غربده گپو تیزمنك شهرتن بلور ایچون حقوق عالملرندن کوب داتلرنك جنایت ایله تهمت ایتلگان کشیلرگه کپو تیزم ایله آلنغان معلومات واقرار ایله حکم ایتمك درست دیولرن بلمك یتسه کرك.

مادیونك روحنی نفی خصوصنده دلیللری وآلارغه جوابلر.

مادیون فکرنچه حس وعقلی اشلر حیوانلرنك مخصوص صورتده تشکلی وبرتشکللرنك لازملرندن بولغان ماده عنصرلرینك برنیچه‌سنك دائمی برلشوی نتیجه سیدر. عنصرلر اوزلرنده بولمغان بر صفاتقه ترکیب ایتلدکدن صوك أیه بولا بلورلر. بونك مثالی طبیعت عالمنده بیك کوب. جمله‌دن برسیده حیاتدر. اسلام عالملری اگر حیات طبیعت قوه‌لرندن بولسه ایدی طبیعی ماده‌لردن یرده هر وقت حیات حصولی ممکن بولور ایدی، حالبوکه باستورنك تجربه‌سی حیاتنك حیاتدن طوغدیغنی اثبات ایتمشدر. باستور قایناغان ایت صوینی شیشه لرغه طولدروب آوزلرنی بیك نق نغتدی. شیشه‌لر آیلرچه تور- ساده صوایچنده حیات اثری کورنمادی. بعضیلرینك آوزلری آچلوب بر آز تورغاچ صوایچنده حیات اثری یعنی میقروبلر کورنه باشلادی. بونك سببی شیشه آوزلری آچلغاچ هوادن حیات ئورلغی آلنویدر. مادیون: «میقروبلر اوزلرینه کوره ترقی ایتکان کچوك حیوانلردر. بولارنك برنچی درجه‌ده ماده‌دن پیدا بولولری ممکن توگل؛ عنصر- لردن باشلاب پیدا بولغان حیاتنك شکلی اول قدر بسیط درکه: گوز

ویاکه آلت ایله کورلولری تصور ایتلماس. حیاتنك بسیط شکللری ترقی ایتوب میقروب درجه‌سنه ایرشـولری شـوندی شـرطلرغه توقطیدرکه: یرنك سـطحی تمامیله طوکدیغندن اول شـرطلر یرده حاضر یوقدر» دیلر. مادیوننك بو عذرلری قناعتلندررلك توگل. حیاتنك برنچی مرتبه‌ده ماده‌دن پیدا بولمای مذهبلرینك نیگزن یمره‌در. وقتنده صوده، هواده حیات ایککان طبیعت بوکون نیچون حیات ئورلغن ایکمی؟ نیچون صارانلق کورساته؟ بعض حکیملر فکرنچه حیاتنك بسیط صورتی ماده‌ده هر وقت بولنور. حتی زور اوت کتله سـندن عبارت قیاشده حیات بو کونده ده بر ره‌وشده ویاکه یرده‌گی شکلدن باشـقه بر شکلده کوبدر. بعضیلر نظرنده ماده نیندی حالده بولسه بولسون حیاتلیدر. انسانك تننده‌گی غازلر صیبق نرسـه‌لردن باشـقه تنی حیوان واولنلر کبی کچوك بولمه‌لردن (حجیره) مرکبدر. هر بر بولمه‌سی اوز باشنه حیاتلیدر. حرکت ایته، آزقلانه، طوغا، طوغدرادر. طوغدروی بولینو ایله‌در. هر بولمه‌ده بر کچوك کسه بولوب ایچنده پروتوپلازما باردر. پروتوپلازما داخلا حرکت اینه. کسه ایچنده ینه نوغوت برچاغی ره‌وشلی بر نرسه بار. اول زورایوب اوزینه بر بولمه شکلنه کره‌در. شول نوغوت برچاغی ره‌وشنده‌گی ماده‌نك ایچنده نویه آتالغان غایت کچوك برجسم بار. بولمه‌نك ایچنده‌گی صیبق نرسه‌ده کچوك حبه، حبیبات آتالغان ذره‌لر یوزوب تورادر. حس، اراده وتفکر ایله مشغول دماغ بولمه‌لری پاکلاو وتنظیفی وظیفه‌سن یرینه یتکروچی تیریده‌گی بولمه‌لرگه باشقه‌در. جسمنده‌گی بارچه بولمه‌لری ایله بر حیوان جمهوریت اداره‌لی بر مملکت کبیدرکه: اول مملکتنك ترقیسی عمللر تقسیمنه ایتلـگان اعتبار ایله متناسبدر. اولنلرنك کوبسی عمللر تقسیمی خصوصنده مکمل بر درجه‌ده بولماوندن بوطاغی کیسلسه اورننه یکیدن بوطاق چغادر. ترقی ایـتکان حیوانلرده عمل تقسیمی مکمل بولوندن برقولی کیسلـگان آدمنك قولی یکیدن چقمیدر. روح بارلغن اعتقادایتکان عالملر وفیلسوفلرغه

کوره بولمه‌لرنك بارچه سنه حاکم بولغان برنرسه بار. اولده روحدر. مادیون فکرنچه برحیواننك تنی ملیارلرچه بولمه‌لردن تشکل ایتوب هر بولمه اوز باشنه حیاتلی بولدیغندن برحیواننك تنی ملیارلرچه روحلرنی جامع بولوی لازم بولور. روح بارلغن اعتقاد ایتکان ذاتلرغه کوره بولمه‌لرده‌گی حیات تنده‌گی روحنك حیاتندن پیدا بولور. حیوان تنن واولننی تشکیل ایتکان بولمه‌لر اوزون مدت یاشی آلمادیقلرندن دائمی یکیروب تورلر. مادیون دیگانچه بولمه اوسار، طوغارئولار. یکیدن طوغاراوسار. روح بولماسه منلگن صاقلی آلماز ایدی. صاقلاوی مطلقا روح بارلغندندر. مادیون اگر ادراك روح اشی بولسه بالا روحی ایله زور کشی روحی آراسنده آیرما بولماغانلغندن ادراك وبلملری هم بر درجه‌ده بولوی لازم. حالبوکه آیرما زور، دیورلر. بونارغه شول جواب ایله مقابله ایتلمشدر: دماغ وآدمنك باشقه اعضالری روحنك خدمتن یرینه یتکروچی آلتلردر. روح آلتسز اوزیکنه برنرسه‌نی بله آلمیدر. بلور ایچون آلتکه محتاجدر. بوآلتلر جمله‌سندن برسیده دماغدر. آلت ودماغ نیقدر مکمل بولسه روحده استعداد وبلم شول نسبتده کاملانه‌در.

علم روحدن مقصود وغایه: روح حرکتلرینك قانونلرن بلدرمکدر. کائناتنك باشقه قسمی قانونلی بولغان کبی روحده‌غی حرکتلر هم قانونلیدر. شول قانونلرنی بلدرمك علم روح وظیفه‌سیدر. روحده‌غی حرکتلرنك نظام وقانونن بلور ایچون اك زور یاردمچی بر طاقم اوخشاشلی حرکتلرنی بر برنه تطبیق ایتوب تجربه‌در. روحی حرکتلر کوب وقتده یالگز بر حرکتگنه بولماسدن کوب حرکتلردن مرکب بولادر. کوب حرکتلرنك مجموعی بر حرکتده اجتماع ایتسه مرکب، اگر یالگز بر حرکتدن عبارت بولسه بسیط اسملانوب روحی حرکتلر ایکی‌گه بولنور. مثلا قولمده‌غی لیموننی توسی، ایسی کبی کوب صفاتلر ایله بلوم‌ده‌گی روحی حرکتم مرکب، فقط توسن بلومده

گی روحی حرکت بسیط بولادر.

روحی حرکتلرنی آکلار ایچون ایکنچی اصوللرده بار. جمله‌دن برسی اوزکده‌گی روحی حرکتلرگه تطبیق اصولی. کوب یوریسام، کوب اوقوسام وکوب یازسام آریم. برار یرمی کیسسام یا که به‌رسام کیسکان یا که به‌رلگان یرم آوریدر. باشقه کشیلرده یا که حیوانلردن شول حاللر بولنغان وقتده منم روحمده‌غی عین حرکتلر، اثرلنولر حاصل بولون آکلیم. من آرغاچ باشقه آدم وحیوانلرنك آرون، به‌رلکاچ یا که صوغلغاچ آورته‌چغن بلوب حیوان وآدملرده‌گی روحی حرکتلرنی آکلارمز. ملتلرده‌گی احوال روحیه‌نی آکلاو ینه روح علمنه داخلدر. یوقاروده ذکر ایتلکان بر طاقم اوخشاشلی حرکتلرنی بر برنه تطبیق وتجربه اصولی ایله آکلامق ممکندر. بر ملتنك احوال روحیه سنه تاریخلری، زمانلری، اعتقاد وعادتلر، خرافات، علوم ومعارف، هنر وتجارتلری کبی حیاتقه تعلقلی هر نرسه واشلری داخل بولغان کبی جنسلری، نسبلری هم داخلدر. بناءعلیه علم روح ایچون علم الاقوام وعلم البشر اك مهم علملر جمله سندندر. برملتنك ادبیاتی ودینی، علوم ومعارف کبی مدنیتی شول ملتنك احوال روحیه‌سن کورساتور. حیوان وصبی بالالرنك احوال روحیه‌لرن بلوده علم روح ایچون بیك مهمدر. حیوانلرده روحی حرکتلر آدمده‌گی روحی حرکتلرگه اوخشادیقلرندن هم بسیط بولوب بسیط روحی حرکتلرنی آکلاو زور کشیلرده‌گی کوب وقت مرکب بولغان روحی حرکتلرنی آکلاودن بینگل در. خیالی‌لرنك، یوقلاغان کشیلرنك، تلسز، صاکغراو وکوزسزلك کبی حسلرنده ضعیفلك بولغان کشیلرنك احوال روحیه‌لرن بلو هم علم روحقه داخل وزور قورالدر.

روح قوتلری اوچدر. تفکر، حس واراده. روحانی اشلر نیقدر بحث وتفتیش ایتساك شول اوچ قوتدن خارج بولماز. شول ساعت اشلگان اشلرمنی بلهم. هر اشم خصوصنده ئویلانهم. هر برسن آیرم آیرم فکرلیم. نیشلگانمنی بلهم. بوکبی حاللرنك هر وقت اوزمده

بولغانن خاطرلیم. وکلاچکده هم واقع بولاچغن قطعی آ ڭلیم. باشقه کشیلرده بنم کبی. اشته بونارغه تفکردیلر روحنك برنچی قوه سیدر. تفکر بر فعلدر. شول ساعت اشلگان اشلرمنی بینکللك ایله اشلاسم ممنون بولام. اگر مشکللك ایله اشلاسم یا که اشلی آلماسم خفالانه‌م. اگر بینکل اشلاسم هوسم آرتا، ینه اشلاسم کیله اگر اشلی آلماسم اشکه توتنغان وقنده هوسم زور، وکوڭلم کوتارنکی بولسه‌ده برایکی ساعتدن صوك یالقاولنه‌م. کوڭلم سونه. شادلغم مشقت‌که ئورله. ذوقمه فتور وضعیفلك کیله. بر برنه ضد تورلی حسیاتقه گرفتار بولام. بوده روحنك ایکنچی قوه‌سی بولغان حسدر. فکرمنی مشغول وحسیاتمنی تورلی صورتده حرکتلندرگان بر اشکه اوزم تلاب کرشدم. تاشلاسا‌مده اختیارم بار. باشلاغان وقنده نیچوك تلاب کرشکان بولسام تمام ایتمك ایچونده شول درجه‌ده اصرار اینه‌م. آریسام تاشلیم. حال آلغاچ یکیدن باشلیم. بو اشلرنی همه‌سن طبیعتم سوقیله اشلمکده من. بو اشلرم حسکه‌ده، تفکرگه دهباشقه. بوده روحنك اوچنچی قوه‌سی بولغان اراده در. هر تورلی مثال کنورساك ونیقدر تجربه ایتساك روحانی حادثه‌لر بو اوچ قسمدن خارج بولماون بله‌چکمز. بو اوچ قوتکه فرع قبیلاندن روحنك دخی کوب قوتلری باردر. مثلا حس ایکی تورلی. خارجی وباطنی حسلر. آدم جسملی بولوب جسملردن ترکیب ایتلگان فانی بولغان عالمده یاشامکده وشول عالم ایله هروقت مناسبتده بولنورغه مجبوردر. حیاتی وترقیسی اوزندن باشقه عالملر ایله مناسبتده بولنوینه توقطیدر. شول سببدن الله انسانغه بش تورلی حس هبه ایتمشدر. کوز، قولاق، توتو، ایسناو وطاطو قوه‌لری. اشته روح شول بش حس واسطه‌سیله منلگندن باشقه عالملرنك حاللرن بلور. روح بوبش حس ایله اوزندن باشقه عالملرنی وآلارده بولغان نرسه‌لرنی بلگان کبی باطنی حسلری ایله اوز عالمده‌گی حاللردن خبردار بولور. روحانی قوه‌لر اوز وظیفه‌لرن ئوتاگانده بزگه تفکرمزنك اثری بولغان هر تورلی تصور اتمزنی واحتساسمزنك اثری بولغانی تأثیراتمزنی واراده‌مزنك اثری

بولغان کوڭلمزده‌گی میللرنی بزگه بلدرر. تفکر قوه‌سنك دخی کوب قوه‌لری بار. حفظ، تخطر، دقت، استدلال، تعقل، وهم وخیال، قیاس، تجرید وتعمیم کبی. حسلر واسیطه‌سیله ادراك ایتکان نرسه‌لرنی حافظه بولماسه شول آنده بزاونطور ایدك. هر وقت بر نرسه حقنده معلومات یکیرتوب تورغه محتاج بولور ایدك. حفظ قوه‌سینك بزده بولنوی بزنی بو آورلقدن قوتقاردی. حفظده بولغان نرسه‌لرنك اونطلوی بار شول اونطلغان نرسه‌لرنی بزنك کوڭلمزگه خاطرلاو، تخطر قوه‌سی کنوره‌در. بر کتابنك هر کاغذ ویولنده‌غی سوزلرنی اوقوب چغام بر نرسه‌ده آڭلامیم. بونرسه‌دن؟ البته معنا ومفهومنه دقت ایتماودن. هر اوقغان وهرسویله‌نگان سوزلرنی آڭلیم. سببیده دقت ایتمم. حسلرم واسیطه‌سیله حاضرگی واقعه‌لرنی بلهم. حافظه‌م ایله اوتکان واقعه‌لرغه توشنام. اونطلسه‌لر خاطرلیم. لکن بن کلاچکده‌گی حاللرگه‌ده آشانه بولاسم کیله. اشته شول حاللرگه اوتکان وقتده‌غی واقعه‌لر ایله استدلال ایتمم. بار بولغان وحس ایتلگان نرسه‌لردن باشقه نرسه‌لر مثلا جوهردن برطاغ ویدی باشلی بر اژدها خیالمه کیله. بونی بکا خیال ایتدرگان نرسه وهم وخیالدر. ایکی فکرنی بربرنه یاقنلاشدرغان نسبتکه حکم دیلور. وحکمنی ایچنه آلغان کامل بر جمله قضیه آتالور. ایکی قضیه نك بربرنه نسبتن تابونی قیاس دیب اسملانور. مرکب بر فکرنك کوب حدلرن طاشلاب برحدنگنه مطالعه ایتساك تجرید، بسیط فکرلر آراسنده‌غی مناسبت ومشابهتلرنی جیبوب مطالعه ایتساك تعمیم آتالور. فکر قوه‌لرینك بارچه‌سنه حاکم قوهٔ عقلیه‌در. عقل فکری قوتلرنك همه‌سنه نظارت ایتار، وجمله موجوداتنك کنهسنه توشنور، سبب ومنشألرن تفتیش ایتوب الله‌تعالی حضرتلرن تانومق شرفنه قدر آدمنی ایرشدرر. بزنك بورساله‌ده روح حقنده یازغان نرسه‌لرمز علم روحقه بر فهرست کبیدر. روحی قوه‌لرنی تربیه، قوه‌لرنك حرکتلرینك تبدلاتی، انتقالات وحرکات کبی نرسه‌لر حقنده‌غی کلی قانونلرنی وبوخصوصده‌غی روح علمنده متخصص فیلسوفلرنك افکار علمیه‌لرنی بیان وایضاح ایتمك

اورنی بورساله توگلدر. بلکه فلسفه حقنده یازلاچق مفصل کتابلردر. ادبیاتمز وهمتمز ترقی ایتدکچه اول عالی کتابلرده انشاء الله میدانغه قویلور.

داروین مذهبی

ادبیاتلی امتلر داروین مذهبنه غایت اعتبار ایتمشلر، لهنده وعلیهنده جلدلرچه کتابلر یازمشلردر. داروین فلسفه‌سن قوتلاب آنارغه ایپارو چیلر داروینزم اسمنه غایت زور بر مذهب فلسفی تأسیس ایتوب بتون دنیاده شهرت تاپمشلردر. داروین فلسفه‌سی هرلسانده یازلمش؛ وبز روسیا مسلمانلرینه بیگراك معلوم بولغان روسلرده بو خصوصده زور زور کتابلر یازلغان کبی عرب لسانیده محروم قالمغان، مذهب الداروین، الرد علی مذهب الداروین اسملی کتابلر یازلدی. وعلمی مجله‌لرنده بو فلسفه حقنده کوب سوزلر سویلندی. بورساله بومذهبنك خلاصه‌سن یازونیده صغدره آلمیدر. شونارغه کوره بن استانبول دارالفنون شعبه‌سنده حکمت اسلامیه نامنده‌غی درسلرنی اوقوتقان زهاوی زاده افندی‌نك بوخصوصده‌غی درسلری غایت قسقه بولدیغندن شول درسلرگه آزغنه نرسه آرتدروب کوچرم: داروینلر میقروبلرنده باشلاب جماددن طوغوی ممکن وثابت توگل ایکن باشقه‌لرینه کوره مکمل بولغان آدمنك نیچوك باشلاب جماددن طوغوی ممکن بولسون؟ آدم اگر برنچی درجه‌ده جماددن یاکه باشقه نرسه‌دن یاراتلسه حقیقی بر صورتده مکمل یاراتلور ایدی. هر تورلی حاجتلری ایچون اوزنده بر اعضا بولنور، وفایده‌سز هیچ بر اعضاسی بولماس ایدی. آرطندن بلگرتماسدن کلگان دشمانغی کورر ایچون باشینك آرقه طرفنده بر ویاکه ایکی کوزی بولور ایدی. آدمنك اعضالری بر حکیم وقدرتلی ذات طرفندن اشلنگان بولسه آدمگه الك محتاج وقننده کرکلی توشلری قارتایغاچ توشه تورغان بولماس ایدی. آدم برنچی درجه‌ده مکمل یاراتلسه کوب هلاتلی

آورولر طوغدرودن باشقه‌غه یارامغان صوقر باغر صاقلی بولوب یارانلماس ایدی. بو کونده کوب دوقتورلر بو باغرصاقنی کیسوب طاشلامقده‌لر. آدم مکمل یاراتلغان بولسه ایدی. ارککلر ایچون کرکسز بولغان ایماچکاری بولماس ایدی. آدم اوز جنسی بولغان حیوانلر ایله اعضالرنك کوبسنده شریك بولا توروب اوزن مستقل بر جنس ومخلوق صاناوی اوزینك جهالت وتکبرلکندندر. باش، کوز، برون وقولاق کبی اعضالر آدم هم حیوانده باردر. آدمنك تننك بناسی بولغان کوچك بولمه‌لر باشقه حیوانارده‌غی بولمه‌لردن فرقلی توکل. آدم ایله حیوان آراسنده آیرما آنچق عقلنك کوبلکی وآزلغنده. آدمنك هیئت مجموعه‌سی میمونلردن عالی وعقللیدر. انسانك اورته حساب ایله دماغی میمون دماغندن آوردر. فقط مدنی بر آدم ایله وحشی بر آدم آراسنده‌غی آیرما ذکی بر میمون ایله مدنینلی آدم آراسنده‌غی آیرمادن آرتقدر. آنا قارنده‌غی بالا آدمنك کچکان بتون دورلرنی آز بر وقتده کورساته‌در. بو بالا بر مدتکه قدر باشقه حیوانلردن فرقلی توکل؛ قارنده‌غی بالا نیندی حیوانغه مناسبتی یراق بولسه الك اول آناردن آیرلور. قارنده‌غی بالا آدمنك حیوانلق دورلرن کورساتکان شول وقتنده باشقه حیوانلرکبی توکلی هم قویرقلی بولادر. انسان ایله میمون آراسنده بر حلقه بار. یعنی انسان ایله میمونك اصلی وانسانغه میمونلدن اوخشاشلیراق بر حیوان بارکه: صوك وقتلرده منقرض بولمشدر. بو حیوان بیك اسکی زمانده بولنوب منقرض بولونندن اسکلیتلری بیك آز. تابلادر. تقریبا اونبش یل ایلك برنیچه سویاگی وبراریل ایلك ینه بر آز سویاگی تابلغان ایدی. تجربه ایتلکاچ آدمنك باباسی بولوب ترقی ایتماسدن آناردن توبان درجه‌ده قالغان بر حیوان سویاگی بولوی آکلاشلغان ایدی. آلی، جسملرده عمومی وهر وقت واقع بولغان حیات صوغشنده بقای انسب واصلح، طبیعت قانونلرینه موافق ویاشارگه صالح بولغانی باقی قالور قانوننه بناء قایوسی طبیعتکه مناسب بولسه شول قالور

ونسلن صاقلی آلور» دیورلر. بز یوقاروده بیرلی داروینلر سوزن ایشتوب کلدك. سوز سویلمك نوبتی بزگه کلدی. بزده برنیچه سوز سویلیه‌لم: هر تورلی حیوانلرنك سلسله، بون، بون ترقی ایتولری طبیعتنك بر قانونی بولسه بو قانون نك اولده‌گی کبی بو کونده ده بر مثلی بولوی لازم. حالبوکه بو کون بار بولغان ملیونلرچه حیوانلرده بو قانون کورلمیدر. حیوانلرنك محیط تأثیری ایله هر وقت اوزگا رولری بیان ایتلور ومحیط هر وقت اوزگاروب توردیغندن حیوا- نلرنك ده دائمی اوزگارولری لازم دیلور. حالبوکه تاریخ ضبط ایتلکان کوندن بیرلی هیچ بر حیوانك اوزگارماوی ثابتدر. دار وینلر: محیط آقرن ره‌وشده آلشندیغندن حیوانلرده محیطقه ایپاروب آقرنلق ایله اوزگارر، محیطقه ایپاروب تدریجی اوزگارمگان حیوا- نلر نسللرن صاقلی آلماسدن منقرض بولورلر، بو اوزگارش شول قدر آقرنکه: اوزگارش اثرن کورمك ایچون بکلرچه یللر کفایت ایتماز» دیورلر. بز داروینلرنك بو جوابلرینه قارشی: بر دیکزده ویاکه بر قرده یاشاگان حیوانلرنك محیطی بر بولغان حالده بولار نك بر برندن بوقدر کوب درجه ونسبتده تورلی بولولری دعواکزی ابطال اینه» جوابی ایله مقابله اینه‌مز. داروینلر: بر محیط ایچنده هم طبیعت فردلرگه آیرم آیرم تأثیر اینه در. بناء علیه ایکی نرسه تمامیله اوخشاش بولماس. ایگوزاك دنیاغه کلگان بالالر آنا قارننده برتأثیر آستونده یاشادکلرندن بر درجه بربرنه اوخشارلر» دیوب جواب بیررلر. بو جوابلرینه: بر محیطده طبیعتنك حیوانلرغه تورلیچه تأثیر ایتوی معقول توگل، همده بو اوزگارش بولسه اوچ دورت بك یلدن بیرلی آز بولسه‌ده کورنور ایدی، حالبوکه شول وقتلردن بیرلی صاقلانغان مومیالرده هیچ بر اوزگارش یوق، بناءعلیه قانون تکاملسز دیگانچه دنیاده‌غی هر نرسه‌نك هیچ بر ادراکسز وحسسز طبیعت تأثیریله اوزگاره وترقی اینه دیگان سوز توگل» جوابیله مقابله اینه‌مز. داروینلر بارچه حیوانلر ایله اولنلرنی بر

اصلدن طوغمش ویا که برنیچه اصلدن نشأت ایتمش دیلر. وحاضرده
بار بولغان حیوانلر ایچنده آدمگه اك یاقنی غایت کچوك قویرقلی میمونلرنی
بولاردن اورانغ اوتانغ، شیمپازی، غوریل نوعیلرن آدمك باباسینك
طوغان قرداشی دیوب تانورلر. آدم آدم بولماسدن ایلك قویرقلی بولدیغن
آنا قارننده بولغان وقتنده قویرغینك آچق کورنوی ایله اثبات ایتهرلر.
بو کبی واهی دلیللرنك علم نظرنده برتینلك قیمت ذاتیه‌سی یوق
ایسه‌ده بعض ساده‌لر آلدانماسون ایچون برنیچه سوز سویلارگه مجبورمز:
قارنده‌غی بالانك قویرقلی کورنوی حیوان ایله آدم آرسنده‌غی
یاقنلقنی اثبات ایتمه آلماز. قارنده‌غی بالا کامل آدم توگل، بوکیمچلك
آنی حیوانغه بعض جهتدن اوخشاته بلور. خلقنده ناقص شول مشابهتدن
نیندی نتیجه چغار. بعض میمونلرنك صورتده آدمگه اوخشاوی یاقنلقنی
اثبات ایتماس. آدمنك آدملگی بلم، ادراك ایله اولوب مطلق صورت
ایله اولمادیغندن وبوکبی ادراکدن میمون محروم بولدیغندن مشابهتنی
اثباتقه کفایت ایتماس. قارنچه، اومارته قورتلری کبی کوب حیوانلر
هیئت اجتماعیه صورتنده یاشارلر، لکن بو اجتماع انسان اجتماعی
درجه‌سنده نظاملی وقانونلی بولمادیغندن یاقنلقنی اثبات ایته آلماس.
بلکه بوکبی فکرلر، تصورلر ایله الله‌نك بعض خصوصاتده انسانی
باشقه حیوانلرغه اوخشاتون تصدیق ایتامز. بومشابهت چیکلی بر
مشابهت بولوب قرابت کبی صفاتلرده شریکلك اثبات ایتارلك
درجه‌گه‌ده باره آلماس. حیوانلر بون بون ترقی ایتدیلر دیسه‌لر بو
کون تدنی حالنده کورلگان حیوانلرنك بوقدر زمانلردن بیرلی
ترقی ایتماولرینك سببن صورارمز. داروینلر بوسؤالگه «محیطنك
مساعدسزلگی سببدر» دیوب جواب بیررلر. بزبر محیطده یاشاگان
حیوانلرنك برقسمی تدنیده وبرقسمی ترقیده بولنوینك سببن آکلارغه
تلیمز. اگر «حیات طبیعتده بسیط حالنده ترقی ایتدی» فرضیه‌سی قبول ایتلسه
بسیط حالندن اوّل نیچوك حاصل بولون صورارمز. هرنرسه‌نك باشلاب
جماددن صادر بولوینك امکانن باستور نظریه‌سن ابطال ایتدگندن

بر خالقنك فعلينك اثری بولوی تأکید ایتلور. بو آ ڭلاشلماچ مختار بولغان خالق تعالی‌نك هر تورلی حیوان واولنلرنی مشابه ایتوب یارا توی ثابت بولور وقبول ایتارمز. داروین مذهبی اسلام فیلسوف وعالملرینك وجود دائره‌سی، بارلق دائره‌سی اسملگان کائنات یاراتلوی خصوصنده‌غی نظریه‌لرینك عینی بولماسه ده شونارغه یاقن بر فکر ومذهبدر. بو مذهب عربلردن اول یونانلیلرده بولسه‌ده عرب فیلسوفلری بو فکرنی مایتاق کیڭایتکان ایدیلر. غربده داروین بو فکرنی میدانغه چغاروب کوب فکرلر صرف ایتکاچ باشقه کوب علمی مسئله‌لرده واقع بولغان کبی عربلر خاطردن چغوب داروین‌غه نسبت ایتلوب داروینزم اسمیله میدان آلمشدر. بو مسئله‌لر وقتنه مناسب ابن خلدون ابن مسکویه، امام الرازی وبرقدر اسکی حکمتلرده ذکر ایتلمشدر. آلار فکرنچه بتون مخلوقات آراسنده مناسبت بار. جماد معدنگه یاقن ومعدندن توبان درجه‌ده، معدن اوزی بربرندن اوستون درجه‌لی بولوب اڭ اوستون درجه‌لی آلتون اولنکه باروب توتاشه؛ واولنلر درجه، درجه اولوب اڭ توبان درجه‌لی حیوانغه وحیوانلر ترقی ایتوب آدمدن اوگرانونی قابل بولغان اتکه توتاشه. میمون صورت وتقلیدده آدمگه اوخشیدر. میمونغه اڭ کوب اوخشاغان کشیلر زنجیلر، صوڭره شمالی روسیاده توروچی خلق بولوب معتدل منطقه‌غه ینکانچه آدم ترقی ایتوب معتدل منطقه‌ده‌غی خلق اڭ مترقی خلقدرکه: آلار آراسنده حکیملر، فیلسوفلر ونبیلر یتشور، نبیلر فرشته‌لرگه، فرشته‌لر الله‌غه اڭ یاقن ذاتلردر.

خطاء	صواب	بیت	یول
یاش	قیاش	۷	۵
عقیلسنه	عقیلسنلر	۷	۱٦
بریبرنه	بربرنه	۱۳	۲۳
برگه	بزگه	۱۸	۱۳
وسطهسیله	واسطهسیله	۱۸	۱٤
حسن	حس	۱۸	۱٦
دافغه	دافعه	۱۸	۲۳
مرکبی	مرکب	۱۹	۱۳

Ord. Prof. Dr. F. K. Gökay
KITAPLARI
No.

İSTANBUL
ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KİTAPLIĞI

اوفاده «شرق» مطبعه‌سی

هر تورلی ایری هم واق مطبوعات اشلرن گوزل صورتده اشلیدر.

بها بیك آرزان.

كتاب مغازینده هر نوع كتابلر ویازو اسبابلری موجوددر.

Уфа, Т-ва Каримовъ, Хусаиновъ и К°.

157
KİTAPLARI

علم كلام درسلرى.

مدرسهٔ عالیهٔ دینیه ده درس ایدوب اوقودولدقدن صوك طبع ایتلدی. مندرجه‌سی: مقدمه، علم كلام تعریفی، موضوعی، غایه‌سی تاریخی، ایمان وانسان، اوتكان عصرلرده ایمان، برنچی ایمان دوری فلسفه دورنده ایمان، علم دورنده ایمان، فطرت دورینه قایتو، حقایق اشیا - شرقك عقلیه، عقلیه‌لا دریه‌لر، غربده اغوائست، ایلك آلیسلر وحدانیت، مذهب قدیم ایله اثبات واجب، مقدمه‌لردن مقصد، متكلمین نك اثباتی، ابطال تسلسل، امكان وحدوث دلیللرینه مادیونك مقابله‌لری، مذهب حدیث - الله‌نی اثباتده مشهور دلیللر، مادیونك جناب حقی نفی ایتوده مشهور دلیللری، قانون دوری، مادیونك دلیللرن ابطال، علم فن الحادنی موجبمی؟ حدوث عالم مسئله‌سی، عالم مشاهد ازلی توكل، عالم مشاهد حادثدر، حدوث وازلیت عالم حقده مذهب قدیم، فلاسفه‌نك عالم ازلیتی مقلده‌غی دلیللری، متكلمین نك ابطالی، صفات بحثی، الله وبنده‌نك افعالی، افعالنك حسنی وقبحی رسالت، رسالتكه احتیاج، رسوللرنك وظیفه‌لری، صلوات علیه السلام رسالتی، وحی، قرآن، اسلام دینی، اسلامنك انتشاری، قضا وقدر اولمدن صوك حیات باكه حشر ونشر، خاتمه.

شول مسئله‌لر مقلده اسكی وینكی فكرلرنك خلاصه‌سی ایچنه آلغان ١٦٤ بیتلی بو كتابنك بهاسی فقط ٥٠ تین.

صاتله تورغان اورنلری: اوفا هم اورنبورغده «كریموف حسینوف»، اوفا هم قزانده ادریسف، علیف اوركسكی ده شو كتبخانه‌س، اوفا قزان، هم اورنبورغده برادران كریمف مغازه‌لری بدر. صومینه بكرمی تین زاداتقه بیارگان داتلرغه ناشر وهرتو اوزی طرفندن نالوزنی بلاتوز ایتوب توقفسز بیارلور.

كوبلهب آلوچیلرغه بیوك اكرام!

آدریس: УФА. Уфимская ул. Медрессе ГАЛІЯ
ЗАКИРУ КАДИРОВУ.